

Ronald Fangen

De svake

En fortælling

bokselskap.no
Oslo 2022

bokselskap.no, Oslo 2022

Ronald Fangen: *De svake*

Teksten i bokselskap.no følger 1. utgave, 1915 (Kristiania/Erichsen).

Digitaliseringen er basert på fil mottatt fra Nasjonalbiblioteket (nb.no)

ISBN: 978-82-8319-651-1 (bokselskap.no),

978-82-8319-652-8 (epub), 978-82-8319-653-5 (mobi)

Teksten er lastet ned fra bokselskap.no

Ich liebe Den, dessen Seele tief ist auch in der Verwundung, und Der an einem kleinen Erlebnis zu Grunde gehen kann: so geht er gerne über die Brücke.
Nietzsche.

I.

1.

[1] Jeg kjender ingen med en barndom som Terje Gudes, saa værnet, saa uberørt og selvfølgelig god.

Han forstod ogsaa selv at det nok bare var de aller færreste som kunde bringe med sig en samlet bevissthet fra barndommen, fra den tidligste ungdom, der hadde et slikt lys omkring sig. Det var som en god sfære, hvori alle sorger, de smaa og de første sterke og uforstaaelige forsonedes med hans lykke og ikke efterlot sig merker, ikke satte nogen furer i hans sjæl. Hvor han var fullstændig uangripelig i den tid. For en gangs skyld et menneske, som ikke hadde illussioner og ikke var desillusionert, men som kun var lykkelig, sterk og uberørt. Jeg mener et menneske, [2] hvis lyst til livet og længsel efter stadig at fortsætte det ikke var næret av ærgjærighet, haardnakket, bitter, reflektert interesse for at se hvordan alt vilde gaa, for at se sig selv i mangfoldige situationer, – eller av den hemmelige tro at han nok tilfældigvis kunde indfange nydelserne og utfolde sig i dem, rød og hektisk og forbandet.

Terje Gude var selvfølgelig ikke uten al erfaring; han visste jo endel. Hans mor døde da han var ganske ung, Men hvilken død! Hendes øine stirret bare ind mot hvile. Hun var hvit og skjøn. Hun hvisket Terje til ham. Og hun la sig til ro, der var intet frygtelig i det hun møtte. Saa kjendte han savnet. Det var meget saart, men hvad var det allikevel for et savn naar han ikke kunde undgaa at tro at det ikke var vanskelig at finde et nyt menneske, som vilde møte ham i ubrytelig og samlet hengivenhet, anderledes end nogensinde før.

Han tænkte ofte paa sin mor. Han husket en eftermiddag da han var ti aar og de gik sammen gjennom parken nedover mot bryggen paa den ø de eiet ute i skjærgaarden og som [3] Gude hadde arvet efter hende. Han snakket om at han nok skulde bli til noget rart og han gik med knyttede hænder; saa bestemt var han paa det. Og moren saa ned paa ham med et smil, et skjørt og sørgmodig og erfarent

smil, som han altid husket. Hun var høi og slank, hun hadde et hvitt sjal omkring sig, hendes ansigt var klart, intet saa sikkert at se ind i, intet saa taalmodig. Hun leiet ham og hun trykket hans haand da hun smilte. Og han følte sig i det øieblik bævende henrykt; hvor alt var hans, moren, blomsterne, alle bed og huset og øen og livet. – Siden gik de ind og de satte sig i det store, mørke værelse ut mot sjøen, det var blit mørkt, han saa utover, saa skibene som hastet forbi med tændte lanterner. Da satte moren sig ved pianoet og spilte en sang – og hun nynnet ordene, som hun pleiet, med sin spinkle, varme stemme.

Pludselig holdt hun op at spille og da han saa bort paa hende hadde hun lagt hodet i hænderne; han forstod at hun graat. Men ellers forstod han intet, han tænkte bare at maaske var moren syk eller trætt og han [4] gik bort til hende, la armen omkring hendes hals og visste ikke hvad han skulde si. Hun løftet da straks sit hode, tørket øinene og smilte til ham. Saa tok hun ham ind til sig og sa intet hun heller. Men han kunde ikke glemme hvor han syntes det var underlig: tusmørket og moren som var hvittklædt, hende som han jo kjendte fra alle dage og som pludselig var saa fremmed, saa værgeløs, at han følte sig som en beskytter.

Det var bare en eneste gang han hadde set hende slik bevæget; hun var altid ellers den samme, stille og lys, hendes smil var altid godt, han blev oprømt og stolt av det, – og hun hadde en værdighet i sit venlige væsen, som han altid husket og altid maatte ta hensyn til; det var en selvfølge for ham at slik skulde de to ha det.

Men selv den ene gang da moren var underlig og uforstaaelig for ham følte han intet ondt, det var ingen smertelig hændelse, han tænkte bare at hun var syk, og mere forbandt han ikke med det.

Og ellers var det bare en ø i skjærgaarden, som hadde en lang sommer og en lang, farverik [5] høst, en kort, vaat vinter og saa straks igjen en vaar, som begyndte tidlig i mars, egentlig med det samme solen tok til at stige. Trærne var tette og store og mange maaneder av aaret var alle bed rundt omkring drivende fulde av blomster, det var en ganske eksotisk park hvor hans mor gik omkring, varm og optat og alvidende om hver eneste ting, hver enkelt plante. Hendes hud var brun og gylden av de lange dage da hun gik rundt med en sprøite, en spade, en bok eller med hænderne rart foldet over brystet, rundt paa denne ø, hvor hvert sted var hende kjendt. Og Gude tænkte ofte paa hvor hun var ung; det forekom ham efterpaa at hun var det smukkeste menneske han hadde set, alle hendes bevægelser eiet den fuldstændige naturlighet, alt hun gjorde var ganske selvfølkelig rigtig, saa

at han i grunden først siden kom til at forstaa at det var sjelden et menneske eiet en slik sikkerhet.

Fru Gude tok sig stadig av sin søn; hun var næsten bestandig sammen med ham, hver dag i aar efter aar av hans barndom. Hun lot ham ikke gaa paa nogen skole, [6] hun lærte ham selv alle elementære kundskaper og han fik siden to privatlærere, – først en lærerinde, liten og forgræmnet. Hun var uhyre pedantisk og blek, hun kunde slet ikke forsone sig med fru Gudes rummelige og elskværdige opdragelsesprinciper, – og hun bodde paa øen i tre aar, var der ogsaa i tre somre uten at hun blev andet end like blek, det eneste sommertegn i hendes ansigt var nogen store fregner paa næsen. Fru Gude likte hende meget godt og tok hende smilende og stilt, hun var næsten bestandig selv med ved undervisningen og snakket en del med lærerinden om hvad hun syntes Terje skulde ha greie paa. Og det forekom lærerinden at væsentlige og uundværlige kundskaper alt for letvindt blev smilt bort av den vakre frue. – Siden fik han en lærer, en ung og meget fattig kandidat, som var yderst lykkelig over et saa behagelig arbeide, over at bo paa et slikt sjeldent sted og over at faa slik rundelig tid til at befatte sig med sine egne dypsindigheter og Nietzsche, som skulde bli til gjenstand for en doktoravhandling, Han førte med glans Terje Gude frem til middelskoleeksamen, [7] som han tok inde i byen. Hans mor fulgte ham da dit ind.

Det lille indtryk han da fik av byen berørte ham ikke og betød omtrent intet for ham. Han brød sig igrunden litet om de andre gutter han traf, han hadde ingen nysgjerrighet efter at vite hvordan de hadde det i byen og saa snart han var færdig med sin eksamen reiste han tilfreds tilbake til øen sammen med sin mor. Han husket han følte sig heftig av hengivenhet overfor hende da de den tidlige og varme morgen gik sammen fra bryggen opover mot det store, hvite hus, hvis øverste vinduer var hævet over træerne; i dem spillet solen hele dagen. Han levet efterpaa i en urokkelig tryghet, intet hændte som kunde angripe ham, dagene var uten forandring gode og han fandt dem bestandig indholdsrike; han kunde ikke huske, at han en eneste gang hadde kjedet sig. Han hadde det langsomt utviklede menneskes dvælende glæde ved hver ny ting det møter og tar fat paa. Han gav sig god tid med alt; hvor tiden var hans, dens grænser øinet han ikke, de laa ute i en stor og fjern fremtid.

[8] Vaaren efter at han hadde tat sin middelskoleeksamen blev hans mor pludselig blek og trætt; hun laa meget tilsengs, hendes øine blev tunge og fraværende, hendes smil var heller ikke saa friskt og modig. Hun sa ikke noget til Terje Gude om at hun var syk, hun var som før mot ham, men mere forsagt og

svakelig nænsom, Og da han en nat ved et tilfælde, fordi han var saa vaaken og umulig kunde faa sove, gik ind i det store arbeidsværelse, som stod slik som det var da hans far levet, for at finde en bok at læse, sat moren i natdragt ved arbeidsbordet og skrev. Hun sat dypt bøiet over bordet og siden hun ikke saa op og øiensynlig ikke hørte ham gik han stille tilbake til sit værelse.

Han hadde aldrig set sin far og han spurte av og til moren ut om ham. Hun svarte, at han maatte reise til utlandet en tur like efter at Terje blev født; han blev syk paa reisen og døde pludselig paa et hotel i Wien. Før han giftet sig hadde han kjøpt huset og øen, han hadde ogsaa efterladt sig formue, en hundrede tusen kroner. Der hang et stort portræt av ham i sort, massiv ramme i arbeidsværelset [9] og Terje stirret av og til paa det, men aldrig med glæde. Han syntes der var noget graadig ved den store fyldige mund og det sorte skjæg var vildt og hemmelighetsfuldt. Øinene var dunkle og ubestemte, de virket urolige og kraftløse. Moren fortalte aldrig nogen enkelte ting om ham, aldrig de smaa, vel bevarte træk som vidner om hengivenhet; hun undgik helst at snakke om ham; bare naar Terje Gude spurte, sa hun noget, og det var da bestandig korte, bestemte opplysninger. Hun sa, at han var en berømt forretningsmand og Terje Gude læste om ham i leksika, paatraff ogsaa ofte hans navn i aviserne. Ved hans død, sa moren, blev der skrevet meget om ham, at han paa sit omraade var uerstattelig og at han hadde været banebrytende. Terje Gude beskjøftiget sig da med øket interesse med ham, han syntes der var noget gaatefuldt ved hans liv og naar han saa paa hans øine tænkte han, at han i grunden var lykkelig over at han ikke hadde set og kjendt denne mand, som var hans far, det var bra han døde den gang. Og det faldt ham ikke ind, at det var merkelig at moren saa nødvendig vilde fortælle om ham.

2.

[10] Hans mor blev bedre, næsten som før da vaaren kom; hun gik paany i haven og hun var ivrigere end nogen gang tidligere med at ordne bedene, hun var intenst optat av hver eneste plante, – og hun tillot ikke at den gamle tjener eller piken stelte med dem. Men hun var blek og hun virket ofte trætt, – uten at Terje Gude la merke til det. Han var i den tid optat med at læse, han kjendte litet til skjønliteratur og han hadde aldrig følt nogen glæde ved at læse romaner. Han likte bedre at tumle med smaa praktiske ting, han læste ogsaa helst praktiske bøker, fysik, kemi,

Desuten en mængde historie. Han beskæftiget sig ogsaa i den tid med de gamle digtere.

Men saa kom der nogen graa frostdage og blomsterne, som var tidlig plantet i tillid til det milde veir, frøs og døde bort. Hans mor gik da, indpakket i sine hvite sjal, urolig omkring i værelserne og hun vilde slet ikke gaa ut. Da merket ogsaa Terje Gude at hun virket meget træt, hendes klare, aapne blik veg undav og hendes stemme var svak og [11] skjør. Han blev da omklamret av en rædd følelse av at noget forestod; aa han kunde gaa rundt paa knauserne ute mot sjøen og hviske hendes navn; hvor han forstod næsten med savn at hun var den eneste han visste helt om; – og han følte da at han var opholdt av hendes uforklarlig deilige væsen; han vilde heller ikke greie at tænke sig noget uten hende, han savnet hendes gamle liv med fortvilelse, – han vilde at hun skulde bli ganske frisk, gylden og ung som før.

En aften da hun gik tidlig til sengs og han sat inde i hendes værelse, begyndte hun at snakke med ham, alvorlig, litt uregelmæssig – som om hun var ængstelig. Der var endda ikke tændt lys i værelset, han sat og saa ut over sjøen som han pleiet naar det blev mørkt; skibene saa da fantastiske og hemmelighetsfulde ut; blæste det var det som om de med tændte lanterner ilet undergangen imøte. – Moren laa borte i mørket, og da han saa paa hende skimtet han bare lakener og hendes ansigt som virket dunkelt og uhyggelig mot den hvite pute. Han vilde ikke se dit bort og han saa paany ut av vinduerne.

[12] Jeg har noget jeg vilde snakke med dig om Terje, nu da du er voksen snart og – ja, det kan jo hænde at jeg ikke vil leve saa længe mere.

Han svarte ikke; han blev straks grepet av en uhyre nysgjerrighet efter at høre hvad hun vilde si; den grusomme følelse han pludselig blev fyldt av ved at høre hende tale om at dø bare øket hans intense spænding. Fru Gude fortsatte ikke straks; det var likesom hun strævet for at finde ord og det hun sa kom støtvis, avbrutt.

Du vil kanske komme til at tro at livet er vondt og uten mening, jeg har aldrig følt at du har hat nogen utaalmodighet efter at komme ut og opleve noget nyt. Og naar noget forandres i dit liv vil du kanske komme til at synes det.

Men det skal du ikke tro Terje; nei, du skal aldrig mene at fremtiden er vanskelig. Alt maa gi sig for den som er hel og samlet, du skjønner at jo mere tillid du har desto mere rik og lykkelig vil du bli. Og det hevner sig at være sparsom med sin tillid, at vente og brænde inde. Man skal være villig [13] overfor livet; det tror

jeg.^[1] Da gaar alle ting godt. Du skal være lykkelig, bare lykkelig fordi intet har revet dig i stykker, fordi du er ubrukt og hel og sterk. Det er bare det jeg vil si dig, at du ikke skal frygte nogen ting, du skal bestandig forsøke paa at la være at splitte dig. Da er ingen ting i virkeligheten frygtelig.

Fru Gude laa taus nogen minutter og sa saa sterkt og høit:

Fremfor alt skal du ikke forskrækkes over forandringer; ingenting kan bestandig vare. Bare *du* holder ut og er den samme greier du dig. Og om jeg dør skal du tro sikkert at du træffer mennesker, som du kommer til at bli like glad i, som jeg vet du er i mig. Og med mindst like saa god grund.

Terje Gude hørte paa moren i en vanvittig, glubsk spænding. Han tænkte ikke egentlig over hvad hun sa, men han slukte hvert ord og han husket alle og tonefaldet i dem; – og han frøs og hutret av hidsig og sterk bevægelse. Han visste ikke hvad han skulde si og han sat i flere minutter uten at svare et ord. Og hun sa lavt:

[14] Og nu skal du bare gaa og læse noget; jeg vil forsøke paa at sove litt.

Han reiste sig straks, gik bort, ga hende haanden og sa god nat. Hun holdt haanden en stund og klappet den. Saa gik han.

... De kolde vaardage varte, der var frosttaake over markerne hver morgen og havet virket haardt og graadig. Fru Gude blev liggende, hun var saa trætt, sa hun og hun hadde ikke noget at gjøre oppe. Hun læste av og til noget av Johannes Aabenbaring, ellers laa hun timer ad gangen ganske sløvt og rolig, med lukkede øine, men vaaken og sa ikke meget. Hun snakket litt med Terje Gude og viste ham en trætt og varsom ømhet. Men hun virket aldrig det ringeste bekymret, nei hun var bare saa trætt.

Men det var en lys og varm, en gylden dag hun døde, den første nye vaardag efter kulden. Da hun vaagnet, saa solen og kjendte at det var varmt lo hun og forsøkte at synge. Ut paa dagen blev de tunge, rødgule gardiner trukket for vinduet fordi solen blev for skarp. I det dæmpede lys laa hun saa ganske vaaken og ganske stille.

[15] Like efter middagen, som hun ikke vilde spise, ropte hun paa Terje, som sat i værelset ved siden av. Hun sa, da han kom ind, at hun gjerne vilde ha litt mere lys og at hun vilde ha en pute til bak sig, saa hun kunde sitte og se ut. Hun sat saa taus og stirret ut, hun kunde se litt av havet og nogen skjær langt ute. Hun hadde sit

gamle gode smil, og Terje Gude tænkte, at nu er hendes sygdom forbi, Pludselig sa hun;

Nu kan du ta puten bort, – Hvor det er deilig idag.

Terje Gude gjorde det. Hans mor tok hans haand og saa paa ham.

Er du ikke glad idag Terje?

Jo, svarte han, og visste ikke hvad mere han skulde si.

Ja, det skal du bestandig være gutten min.

Hun slap ham og la sig godt ned i sengen. Han saa paa hende, og pludselig la han merke til med et gys, at hun var aldeles hvit. Han stod stum og hun hadde lukket sine øine. Med ett slog hun dem op, grep paany hans haand og smilte til ham. Saa hvisket hun:

Terje.

[16] Hun reiste sig litt op i sengen og faldt tilbake med et sukk. Da var hun død.

Terje Gude forsøkte aldrig at faa rede paa hvad hun døde av. Og der kom ingen læge til øen.

3.

Det blev umulig for ham der ute etterpaa. Han følte sig yderst ensom, han orket ikke at foreta sig noget og efter at hun var blit begravet var huset tomt og øde. For første gang i sit liv tænkte han paa at det vilde bli rart at træffe nye mennesker; han var sprængende fuld av lyst til at være med, han var sterk og oplagt, han vilde gjøre et eller andet. Han husket morens stille ord til ham den eftermiddag, han forstod uklart hvad hun mente og han eiet av instinkt en rædsel for at miste det han skjønte hun tænkte paa med at være^{u2} hel og sterk; og han trodde uten videre at han nok skulde greie alle ting naar han bare var, som hun sa, villig overfor livet. Det var rimelig at han ikke før hadde hat lyst til at reise fra øen, det var heller ikke vanskelig for ham at tro, at hun døde paa den rette tid; de to [17] hadde hørt sammen der ute og naar han saa skulde ut døde hun; og alt var deilig ved hende.

Han elsket ogsaa alt ved hende, hun forekom ham at være det rigtige menneske, maaske var det hendes ro han beundret, hendes glæde, smilet, det at hun var lys og rank, det visste han ikke, men slik burde man være. Og slik var man vel.

Det sjeldne var i hvert fald hændt, at han var blit et menneske uten gaader, et menneske som ikke hadde løsrevne illusioner og aldrig hadde hat anledning til at bli desillusionert, men som trodde og tok det som en selvfølge at slik var livet og menneskene. Intet hadde angrepet ham. Og han hadde ingen anelse om at han hadde særlig grund til at føle sig lykkelig, han var det bare og tænkte ikke mere over det. Han eiet ingen refleksjon, som nærret sig av nogen kundskap om mange former av liv; han hadde sit plan, der levet han og kjendte ikke til noget andet.

Dette høres skjønt og høitidelig ut, men slik var det. Han fik en advokat til at ordne sine pengeaffærer og han reiste ind til byen, han vilde læse og bli tekniker.

II.

1.

[18] Det væsentligste som hændte Terje Gude i denne første tid er det ikke vanskelig at fortælle om. Det var bare nogen ganske faa av de mennesker han møtte som kom til at virke paa ham og forandre ham, en tre, fire mennesker, hvoriblandt en gammel mand, som han egentlig slet ikke kjendte og aldrig talte et ord med.

Det var en regntung og dyster høst, taaken hang over fjeldene døgn efter døgn, alle gater var vaate og sleipe, der var i dagevis ikke et blink av klar himmel at se, en sur og forhærdet vind jog de vældige og graa skyer over byen og mot nord utover sjøen. Gude hadde fra sine vinduer utsigt til en aapen [19] plads og til store, gamle trær; bladene faldt fra dem, spraglede og vaate og folk gled i deres sleipe masse. Om ettermiddagen virket byen som en stor og livslang melankoli, boulevarden huset ingen dvælende og glade mennesker, alle som var ute hastet avsted, bøiet forover og med paraplyerne opslaat, trærne foretok sig intet andet end at miste sine blade, de skinnet aldrig stolte og pragtrike i en klar og kjølig aften. Alle lygter lyste som store, sløve, livløse øine.

Det var fra dag til dag det samme. Men Gude følte ikke nogen fortvilelse av den grund; han var omtrent bestandig hjemme, han strødde sine tegninger utover bordene og arbeidet stadig med sine tekniske fag. Det moret ham at arbeide, det var utrolige ting han lærte, nu som før tok han alle ting uhyre grundig og tilegnet sig det mindste med det dypeste alvor. Han husket alt. Han var ikke sammen med nogen i den første tid, han gik av og til en tur med en kamerat fra den tekniske skole; manden var meget literær og skrev skuespil, hvori han, gav uttryk for den bitre opposition han befandt sig i overfor tilværelsen. [20] Men han blev stadig mere rund og velnæret av sin moders mat og han hadde de mest tankeløse bedremandsgriller.

Men efter at der var gaat et par maaneder blev Gude opmerksom paa en mand paa skolen hvis mørke, magre, forhærdede ansigt, hvis fantastisk skinnende og

kraftige øine pludselig fængslet ham. Gude tænkte ofte paa ham, der var ogsaa noget rart ved hans maate at gaa paa, ved de hastige skridt og den nervøst optrukne høire skulder. Han virket som om han ikke nogen gang kunde finde sig tilrette, han var sky, skvatt op naar nogen snakket til ham, hadde vanskelig for at konversere og hans stemme var likesaa tonløs og slap som hans øine var uundgaaelige og intense. Han gik med hodet foroverbøiet, som om han bestandig frygtet for at bli slaat i ansigtet. Gude fik vite at han het Gottfred Harm; den mand som fortalte ham det sa ogsaa samtidig at Harm var et navn han hadde tat, han het oprindelig Gottfred Hansen.

Gude forsøkte et par gange at bli forestilt for ham, men Harm arbeidet i en anden linje og der blev aldrig nogen anledning. Harm [21] ønsket øiensynlig heller ikke at bli kjendt med nogen, han snakket bare om de nødvendigste ting og han gik aldrig sammen med nogen paa gaterne. Gude blev efterhvert fortvilet ved bestandig at se og beskjaeftige sig med denne mand uten at bli kjendt med ham; de andre paastod at han var et kjedelig menneske med en utrættelig ærgjærighet og flid, men Gude vilde i hvert fald selv overbevise sig om det; han var sikker paa at noget vilde Harm ha at fortælle ham, Det var egentlig den første gang i sit liv at han av instinkt interesserte sig for et menneske.

Der gik henimot et halvt aar, det blev jul og Gude reiste da ut til øen. Der var alle ting som før, piken stelte der fremdeles, det var morens vilje. Der var en uhyre blæst nat og dag. Der var ingen kulde, men raa og regnfulde taakemasser drev stadig over skjærgaarden. Den gamle pike stelte med den største ømhet for Gude, hun fortalte ham ogsaa en aften at hun nu var blit saa syk av ensomheten at hun og øens gamle tjenestemand som bodde nede i et hus ved nøstet, hadde tænkt paa at flytte sammen, ja egentlig [22] at gifte sig. Om saa Gude hadde noget imot at de begge to fik bo i kjelderleiligheten; det var saa ødslig og vondt at gaa alene i det store hus. Det blev øieblikkelig ordnet og de to forenet den sidste rest av sine skjæbner allerede en uke efter.

Terje Gude syntes at der var utaalelig ensomt, – han hørte ikke en stemme i stuerne, der var bare minder om hans mor overalt, alle ting vidnet om hende, alle tæpper, pianoet, hendes soveværelse. Han sat omtrent altid i stuen hvor hun pleiet at spille om eftermiddagen. Han foretok sig intet, han blev sløv av at føle at tiden gik, tiden gik. Han hadde nu levet et halvt aar i byen uten at opleve nogen ting, ingen mennesker kunde han nu snakke med, der var ingen han kunde omgaaes med tillid. Han eiet bare et eneste minde om livet, et minde om moren og øen og de aar han hadde levet sammen med hende, aar, som var gjennemtrængte av godhet

og glæde. Han tænkte paa at hun hadde sagt, at han selv skulde være ødsel med sin tillid til menneskene. Om han bare visste hvem, hvilke mennesker.

[23] Han led for første gang bare ved ikke at vite noget bestemt hverken om idag eller imorgen, det var jo ogsaa en vanvittig tid uten lyse dage; et halvt aar hadde været taaket og tungt, byen var uigjennemtrængelig og melankolsk, hans egen ø var ogsaa nu bar og kold og forladt.

Dette var det eneste han følte, han var misfornøiet, men han hadde ikke længsler. Bare en ganske ubestemt følelse av at nu *maatte* noget hænde ham. Men længsler er allerede svakhet, De primitive længter ikke.¹³ Først naar man er skadet og skuffet, har tapt noget av det egentlige og det første begynner man at længte, øiensynlig efter stimulance og en ny, ukjendt erstatning for det tapte, men egentlig efter selve sin oprindelighet. En rolig mand længter efter forstyrrelse og disharmoni, fordi han ikke selv eier det og fordi han vel er nysgjerrig. Men han er ikke lykkelig hvis ikke hans liv munder ut i den gamle, fortrolige ro. En søndersplittet og forvitret mand kan heller ikke nogensinde tilfredsstilles av de rolige mennesker og det harmoniske liv. Han maa dø i sin forvirring, hvad skal [24] han med klarhet og overblik. Den ene tilstand har i sig selv ikke nogen større lykke end den anden, den eneste lykke er at løpe linjen ut og komme tilbake til sin egen oprindelighet.

2.

Det begyndte at vaares i byen like over nytaar. Det regnet ikke længer, taaken fortrak og det blev klare, lyse, litt kjølige dage. Der var den flygtige tone i luften, de pludselige ilinger av varme som er vaarens aller første forløper.

Terje Gude arbeidet ikke længer med den samme iver som før, han gjorde i høiden det som maatte til. Han drev omkring i byen, utover landeveiene. Der like utenfor byen var der mange stille steder indimellem fjeldene, store vand og elver fra mange kanter. Det lignet ikke en stor bys omgivelser, det var en natur som om kveldene virket efterglemt, der laa smaa hus hist og her, men der var næsten aldrig folk at se. Gude saa naturen akkurat saa romantisk som det passet for ham, intet var trykkende og ondt ved den, De [25] skumrende landskaper eiet av og til dysterhet og melankoli, men Gude forstod melankolien og hvem gjorde ikke det?

Men han led ved at være alene. Alle var nu sammen, om eftermiddagene bølget folk frem og tilbake gjennom gaterne, der var saa mange unge og det liv de levet kjendte han slet ikke, men han maatte vite hvordan det var. Hvor han var nysgjerrig og uvidende.

Han traf Gottfred Harm en sen aften da han gik opover dalen. Han gik ganske langsomt og visste ikke hvad han skulde foreta sig i fremtiden. Han hadde ingen familie i byen, hans mors familie var spredt omkring i landet og farens visste han intet om. Og dagene blev mere og mere ødelagt av hans længsel efter nye mennesker. Det forundret ham ogsaa at han ingen venner fik, de andre sluttet sig sammen den første dag de møttes.

Da han saa, langt utenfor byen, traf Harm, som ogsaa gik alene, bestemte han sig for at gaa bort og snakke til ham. Harm var meget venlig og saa ut som om han hadde ventet at de skulde møtes. Men det faldt dem begge vanskelig at faa nogenslags samtale i gang. [26] De gik nedover igjen mot byen, De forsøkte at snakke noget om arbeidet paa skolen, men det varte ikke længe. Og saa gik de længe tause.

Da de kom ned til byen bad Harm Gude om at bli med op til sig og drikke en pølter. Harm bodde i et gammelt hus i en simpel, mørk og trang gate. Der var en indestængt lugt i gangen og trærappen knaket for hvert skritt de tok. Hans værelse var stort og mørkt. Der stod en mængde flasker paa bordene og noen bøker var slængt rundt omkring. Harm var forvirrende høflig mot Gude, men han saa aldrig bent paa ham. Hans øine flakket rædde og nervøse omkring i værelset. Og han satte sig ikke, men gik urolig omkring og fingret ved alle ting. Harm sa noget om at han ikke hadde raad til at bo noget andet sted, han kunde vanskelig klare sig der han var. Det var jo fælt der, men det skulde heldigvis ikke vare i saa mange aar, Ellers hadde de begge to fremdeles meget vanskelig for at snakke sammen; de blev imidlertid sittende længe og utpaa natten begyndte Harm at fortælle en del om sig [27] selv. Han drev rundt i værelset, Gude syntes han var aldeles uforstaaelig, en mand fra en fremmed verden. Han sat og saa paa ham og slukte hvad han sa uten at si noget selv.

Pludselig mens Harm gik og snakket stanset han og saa paa Gude. Og han sa:

Jeg skjønner ikke hvorfor jeg fortæller Dem om mit liv, De er saa vidt forskjellig fra mig, vi har ingenting fælles. De har jo endda ikke oplevet nogen ting; jeg har hørt hvordan Deres liv har været. Jeg er desuten bare en simpel mand, jeg kjender ingen og har aldrig hat omgang med nogen av dem som De egentlig tilhører. Det eneste jeg har at leve for, har grund til at tro paa er at jeg skal faa gjort noget. Ellers

er jeg saa utenfor og jeg er forresten redd for dere alle sammen; jeg tror at dere vil mig ondt og ser ned paa mig.

Gude saa paa ham og spurte:

Hvorfor det?

Jo, fordi jeg er av en lavere klasse mennesker. Fordi jeg ikke har de samme instinkter som dere fra begynnelsen av. De vet det vel ikke nu, men siden vil De se det ofte at der er mange omraader hvor vi, uten at vite [28] hvorfor, handler anderledes, bare paa grund av at jeg har vokset op i et smug og lekt med skitne, forbandede gutunger, som ler av mig, surt og vondt, naar jeg træffer dem paa gaten, og at dere har lekt i store haver og hat det rent, ingenting har omklamret dere med hæslihet.

Tænk Dem nu bare den ting at mine forældre lever, de bor her i byen og har et par svarte, smaa værelser ind mot en frygtelig gaardsplads. Der bor min far og min mor, som begge arbeider, og min søster, som løper rundt om nätterne og blir styggere og simplere for hver dag som gaar. Og saa vil de at jeg skal bo hjemme, – og betale for mig, jeg har nemlig litt penger fra de aarene da jeg var i Amerika. Da jeg flyttet hjemmefra fordi jeg ikke holdt det ut, jeg laa næsten hele dagen og orket ikke at røre mig i det forfærdelige huset, da stod min mor og min far og min søster i døren, skjældte efter mig og spyttet og lo. Naar jeg nu træffer dem paa gaten stanser de op og ler. Og alle de jeg var sammen med som barn smiler og mumler noget svinsk naar de ser mig. De [29] vet om og husker at jeg var med paa alle de sjode og mørke ting, de har hat mig iblandt sig helt til jeg var femten, seksten aar, vi har griset os godt til sammen; jeg husker al gutteuhumskheten naar vi fløi rundt om ettermiddagen, opspilte og raa. Kjønslivet var begyndt at fordre sin plads. Det er fantastisk hvad vi kunde si, naar jeg tænker paa de samtaler vi moret os over gyser jeg av skamfølelse.

Har De været i Amerika? spurte Gude, bare for at si noget.

Ja, i mange aar. Der hadde jeg det ogsaa grusomt, men jeg kjendte jo ingen der heldigvis og jeg blev tat enkelt og omsvøpsløst: to armer, en spade, kræfter og arbeide. Jeg reiste dit da jeg var seksten aar og har været der i syv. Jeg arbeidet slik at mit legeme er ødelagt for hele livet. Og saa blev jeg fuldstændig sløv av det livet, jeg oplevet ingenting; jeg saa jo de store byerne, det var da ikke saa merkelig. Der skal lang tid til før man faar greie paa livet der. Jeg gjorde simpelthen bare den ene erfaring, som forresten omtrent alle de andre ogsaa gjør, at jordarbeide og træthet

og søvn, verk i [30] kroppen og mat bare blir brunst og fortvilelse. Heller ikke der fik jeg en eneste ven, men folk var kolde, klare og hyggelige. Da jeg reiste hit igjen hadde jeg et par tusen kroner, som jeg forresten snart har brukt op. Og da staar jeg der. Hvor jeg gruer for den dag da jeg maa slutte at læse og maa ta fat paa et eller andet arbeide igjen. Alle sammen vil motta mig med ondskap, jeg maa vel flytte hjem ...

Gude saa bort og følte sig uvel, Harm skjalv i stemmen og Gude syntes selv disse betroelser var uutholdelig, han frøs og hutret av bevægelse. Harm forstod det og sa:

De synes vel at jeg er plagsom. Men det er det jeg vet at jeg passer ikke for folk som Dem. Men hvorfor kom De bort og snakket til mig? Jeg har bare den ene erfaring fra livet, at dere er mig imot, at jeg har andre instinkter, intet er frit og vakkert hos mig, Jeg er en trætt og evneløs proletar jeg. Hvad er det saa De vil mig?

Gude visste ikke hvad han skulde svare, men han tænkte ogsaa selv, hvad er det jeg vil ham? Hvorfor sitter jeg her og hører paa ham?

[31] Han reiste sig og gik bort til vinduet, det begyndte at lysne og det saa ut til at skulle bli en klar dag. Han blev roligere ved at se ut, men han kunde ikke tænke sig om, han sa bare til sig selv: at man ogsaa kan ha det slik, for et fortvilet liv. Harm hadde sat sig og han saa sløvt bort paa Gude, Saa sa han:

Kanske De helst vil gaa?

Gude hadde lyst til at si noget godt og opmuntrende til ham, men han kunde ikke finde paa noget, Han nikked bare:

Ja, kanskje det er fornuftigst jeg gaar nu.

Han gik bort til Harm, smilte og la haanden paa hans skulder. Saa gik han mot døren, men Harm blev sittende som før.

Gude gik rundt omkring i byen til klokken otte om morgenen og blev hjemme om formiddagen.

Gude saa nu i flere dage ikke noget til Gottfred Harm. Han tænkte meget paa ham og han henfaldt i en trætt lede, en sløv forundring over at det var slik han var. Han gik rundt i byen i en ængstelig følelse av at [32] menneskene der var onde, at de stod hverandre imot; hvor uoverskuelig en slik by var, han visste intet om den og turde ikke ta del i dens liv. Han lot ofte være at gaa paa skolen og de dage han var der saa han ikke Harm. Hans ensomhet forekom ham nu mere haabløs end nogensinde, men han kunde ikke bekvemme sig til at slutte sig til nogen. Han turde det ikke.

Han gik en dag op til advokaten, og han syntes det var en snild og forekommende mand. De sat og snakket om forskjellige ting en halv times tid, advokaten fortalte at han hadde faat forespørgsel om Gudes ø var tilsalgs, men Gude sa at han vilde ikke sælge den. Og da de hadde snakket litt sammen kunde Gude ikke la være, han fortalte advokaten om sin fortvilelse over byen og ensomheten, om skolen og om Harm,

Advokaten saa hele tiden paa ham med sine gode, men kolde blaa øine, han sa ingen ting, han rystet bare av og til paa hodet. Da Gude taug reiste han sig og drev litt omkring paa gulvet. Saa gik han bort til Gude og la haanden paa hans skulder et øieblik. Han sa:

[33] De skal undskylde at jeg nu sier akkurat bent ut hvad jeg mener, De har jo selv betrodd Dem til mig. Jeg synes De gaar og klusser for meget med Dem selv, kjære Gude. De har da alle gode betingelser, De har et ungt, behagelig væsen, De har gode evner og De har ingen økonomiske bekymringer! Hvad saa? Hvorfor gaar De og tar det høitidelig? Jeg tror ikke De har vondt av at rangle litt ved siden av Deres arbeide; det skulde da ikke være vanskelig for Dem at faa kamerater og et eller andet fruntimmer De kan staa i forhold til i al pyntelighet. De skal ikke gjøre livet mere høitidelig end det i virkeligheten er; vær litt mere med og frygt ikke altfor meget for værdigheten. Man blir bare usund og forkvaklet av at ta det slik som jeg har indtryk av at De gjør det. Og en mand som han Harm De fortalte om tror jeg slet ikke er noget selskap for Dem; jeg har engang hørt noget snak om ham; nei, det er ikke nogen frisk og ordentlig mand. Stol paa mit skjøn her.

Advokaten hadde sat sig ved sit bord og han saa indtrængende paa Gude mens han snakket. [34] Gude visste ikke hvad han skulde svare og han forstod i virkeligheten heller ikke hvad advokaten mente; var ikke Harm nogen frisk og ordentlig mand? Og hvad skulde det bety at han i al pyntelighet skulde staa i forhold til en pike? Hvilken, hvad slags pike? Det fôr igjennem ham at hvis hans mor hadde hørt dette vilde hun bare ha sagt til advokaten at hun foragtet ham, hun

vilde ha fordret at Terje øieblikkelig skulde gaa. Men Gude reiste sig smilende og sa sagte og venlig:

Ja, De har vel ret i det, jeg tror nok, at jeg tar det hele galt. Farvel og undskyld at jeg har brydd Dem.

Gudes advokat gjennemgik forresten siden en underlig skjæbne. Hans kone døde pludselig og folk skumlet om at han hadde git hende gift; han maatte i hvert fald opgi sin stilling fordi han drak og var nærgaaende mot sine kvindelige klienter.

Gude gik om eftermiddagene og om aftenerne og saa paa alle mennesker, som bølget frem og tilbake langs byens park. Var det overfor disse mennesker, hvis liv han av instinkt avskydde, var det overfor advokaten og slike [35] som han, var det overfor Gottfred Harm hans mor hadde villet han skulde være tillidsfuld? Gude blev ikke klar over det.

En morgen fik han et brev fra Harm, som var reist litt utenfor byen. Harm skrev bare det, at siden de nu en gang hadde snakket sammen vilde han fortælle Gude at han hadde bestemt sig for at slutte sine studier straks, mens tiden endnu var god; han vilde fremfor alt ikke komme tilbake til forældrene. Og han holdt i det hele tat ikke ut at leve i denne by hvor han var kjendt og daglig blev haanet, han vilde reise utenlands og leve der til han hadde brukt op sine penger; siden kunde han kanskje faa noget at gjøre.

«Det er kan hænde rart at jeg endda har appetit paa livet. Men man er oplagt i det længste. Ellers skulde jo jeg vite hvad det er man synes er storartet og hvad det er man lever paa. Jeg kjender da til menneskenes erotiske graadighet og deres frække brukbarhet naar det gjælder at greie sig. Men jeg har lyst til at se lyset, stemningen over andre byer og se hvordan andre mennesker har det. Jeg tror at der maa komme til at hænde mig [36] noget uventet og deilig; det er likesom jeg ikke kan bekvemme mig til at tro at et menneskes liv skal slutte uten at noget stort og uanet hænder det, noget hemmelig, som ryster alle dets nerver i ekstase og jubel. Derfor vil jeg flakke endda litt til omkring; i hvert fald vil jeg se stemningen over et andet land og en anden by og ingen kan jo nogen gang vite hvad der skal hænde. Det er det som er fristelsen ... Jeg skriver dette til Dem siden jeg snakket om mig selv forleden og fordi jeg ikke kan skrive om det til nogen anden.»

Gude gik og tænkte paa dette en tid; skulde han bli med og reise fra denne by som var ganske tom og fortvilet for ham? En morgen fik han et indfald; som gjorde ham glad og rolig og samtidig forbauset over at han ikke før hadde fundet paa det,

han vilde tilby Harm at laane ham penger, nogen tusen kroner. Han hadde ikke rørt et øre av sin formue, hundrede tusen kroner eiet han og selv renterne av dem brukte han ikke. Han gik til advokaten og sa han maatte hève tre tusen kroner; det blev straks ordnet.

[37] Saa skrev han til Harm og fik et brev tilbake som var ganske forvirret av taknemmelighet og forundring. Gude tænkte meget paa det som Harm skrev, at fristelsen bestod deri at man ikke visste hvad der kunde hænde. Gude skjønte ikke det, han vilde helst vite hvad der skulde hænde, han hadde ikke nogen trang til mangfoldige, rystende oplevelser; det vilde kanske passe ham bedst at leve sammen med ett menneske hele livet; hans høieste ønske for fremtiden var det at han skulde faa det omtrent slik som han hadde det da moren levet, saa rolig og tillidsfuldt.

III.

[n4](#)

1.

[38] Gude gik ut alene et øieblik, han løp gjennom de smale ganger i haven op til flagstangen; der blev han staaende. Det var en ganske mild aften og det blev ikke ordentlig mørkt. Han saa langt utover sjøen, saa de hvite hus paa de andre øer. Stjernerne saa ut som om de var trukket over med et let og venlig flor. Et eneste øieblik vilde han være alene og huske og mumle for sig selv noget sludder fordi han var lykkelig og fordi han hadde oplevet noget *saa* stort som han, vel uten at vite det, hadde længtet efter. Endelig forstod han hvad meningen var med det at man ikke skal være sparsom med sin tillid og endelig forstod han alt, hvorfor det skulde bli merkelig [39] at leve dag efter dag slik som de altfor sendrægtig kommer.

Aslaug Seier mindet ham bare om et eneste menneske i livet, hun mindet ham om moren. Men hun var ogsaa ganske anderledes og spændende. Da han traf hende like ved indgangen til parken, da hun stod sammen med Gottfred Harm og saa stille og smilende og hemmelighetsfuldt paa menneskene som drev forbi, kom han bort til dem og han tænkte straks; hvor hun ser rolig ut, ganske stille og uanfægtet, glad og venlig. Han la merke til at alle mennesker saa paa hende, men hun virket som om hun var ganske utenfor og hadde andre ting at tænke paa. Hendes smil var søtt og dvælende. Bestandig hadde hun denne ro i sit væsen, naar hun snakket var hun mild i stemmen, alt det hun sa syntes han var varmt og klokt. Nu laa hun og ventet paa Terje Gude. De hadde været sammen en ukes tid, Harm var reist, de skulde bo her i hans hjem nogen klare og lyse dage. Saa skulde de gifte sig til efteraaret. Og meget andet som de hadde avtalt og som utvilsomt skulde ske.

[40] Men intet av det hele skulde komme til at ske.

Da Terje Gude vaagnet meget tidlig næste morgen var Aslaug Seier allerede vaaken, hun laa og stirret ut gjennom vinduerne; det var lyst og aldeles stille ute. Hun merket ikke at Gude saa paa hende og var vaaken. Hun virket næsten ukjendt paa ham, han hadde aldrig set denne forpinte træthet i hendes ansigt, blikket var uten glans og han forstod ikke at den sammenknepne, triste mund nogen gang kunde ha smilt som Aslaug Seier smilte. Han la haanden paa hendes arm, hun kvapp og snudde sig til ham, Øieblikkelig var hendes ansigt bare det gamle smil.

Men hun fortalte ham den morgen, – og sa at hun orket ikke la være – en ting som Terje Gude aldrig kunde ha tænkt og aldrig hadde frygtet for, – at hun ogsaa hadde levet sammen med en anden mand. Gude *saa* paa hende en stund da hun hadde fortalt det: hun forekom ham at være et fuldstændig ukjendt menneske, et menneske han ikke hadde noget sammen med og hendes bleke, forlegne smil var sykt og ondt, Saa sprang han op og [41] samlet sine klær og løp ind i et andet værelse. Aslaug Seier blev liggende og vente paa kam, hun tænkte ikke, hun laa i en vanvittig spænding, fordi hun visste at nu blev alt avgjort, alt bestemt for hende, for hele hendes fremtid. Men Terje Gude kom ikke.

Hun stod op, klædte sig langsomt og gik rundt i værelserne. Her hører jeg til, tænkte hun, Terje og jeg maa greie dette, det maa bli deilig igjen. Hun traf den gamle konen og spurte om hun hadde set Gude. Ja, han hadde tat baaten og rodd til dampskibsbryggen, Han skulde til byen.

Aslaug Seier blev staaende og se paa konen med et stivt smil i ansigtet. Saa gik hun ned og satte sig paa trappen. Hun var blek som et laken og skjælv av kulde i den varme morgen.

Ut paa dagen reiste ogsaa hun til byen.

2.

Gude fik et værelse i anden etage og sa besked til tjeneren at ingen maatte slippe ind til ham. Han satte sig i sofaen, værelset var halvmørkt, men han tændte ikke lys. Døren [42] til balkonen stod aapen, han hørte at det regnet og regnet ute. Det var første gang han fik sitte stille siden han reiste fra øen og det var første gang han stod overfor selve den ting at skulle tænke over hvad der var hændt. Men han følte

paa forhaand at han ikke kunde orientere sig; han hadde bare en viss bitter stolthet hos sig fordi han tænkte at nu pludselig hadde han faat greie paa det, nu visste han det hele. Han kom til at tænke paa at da hun laa hos ham og han strøk hendes legeme var det allikevel som om hun hadde slør paa sig; han hadde ikke helt forstaat at hun var nøken og hans, men bare det at de var sammen, at dette var merkelig og uforstaaelig og deilig. Men slik var hun ikke kvinde for ham at han graadig og vild av bekjær kjendte hende hos sig og følte hendes varme og hendes myke heftighet som bedre og sterkere end andre kvinders.

Men nu kunde han reise sig og gaa til vinduet og se ned, se menneskene under de vaate, vaarlige trær og forstaa hvad de mente med alle ting, med sine smil, med sine blikke og med de korte samtaler. Det lugtet varmt [43] og sved menneske. Han husket nu en mængde av alt det som Gottfred Harm hadde snakket om, han hadde ikke bare slukt det, han husket meget ord til andet, Erotik var altsaa *det*, – og Harm hadde ment *det* naar han snakket om erotik. Gude blev staaende i balkondøren og se ned. Der var mange mennesker til trods for regnveiret. Han saa den gaslygt like ved indgangen til parken hvor han hadde møtt Aslaug Seier og merket hendes langsomme smil, de to bløte smilehul og set hvor hendes blik var søkende. Hun hadde altsaa gaat der som de andre, hun hadde fra dag til dag speidet efter en eller anden som passet for hende, hun hadde smilt paa lykke og fromme til alle kanter og mottat de andres smil. Gud vet hvor mange hun saa i virkeligheten hadde tilhørt og hvem var denne anden som hadde eiet hende, det var vel mange andre, det kunde ingen vite. Der maatte være to maater at eie kvinder paa; han hadde lært kvinden at kjende gjennom sin mor og der var likesom noget upersonlig ved hans møte med Aslaug Seier. Han hadde ikke elsket hende fordi hun var vakker og fordi [44] hendes øine var saa fulde av begjær, fordi han kunde tro at hun maatte være deilig at eie; han hadde aldrig truffet nogen saa lik moren, hendes stilhet og ro var det han hadde længtet efter; hvilken likevægt ved hende. Han vilde eie hende som han kunde det fordi han aldrig hadde gaat der nede og lært hvad Gottfred Harm visste og kaldte erotik. Gude syntes ordet indeholdt en fremmed og betændt verden, ufattelig og umulig at overse.

Og det forekom ham at nu hadde han meget at lære, han vilde se det og begripe det selv, han vilde være med hvis det var ham mulig. Men han tænkte en stund efter, at hvad skal jeg igrunden med det, det frister mig ikke. Ja, han gøs med ett: hvad skal der egentlig mere ske, hvad har jeg at gaa imøte. Nu er der virkelig hændt mig noget, en eneste ting som jeg ikke kan klare.

Hun hadde en merkelig kraft i stemmen da hun fortalte ham det. Hun saa ikke paa ham, hun saa ut, men ogsaa hendes blik var kraftig, det var likesom hun *skulde* greie det, hun skulde ikke miste ham for det. Han blev haard ved at tænke paa det: hun hadde trodd ^[45] at hun skulde kunne faa ham med, at han skulde bevare hende i sit hjem som den samme. Hun skulde gaa omkring og være i hans hus, som hans mor hadde gaat der, hvitklædt blandt blomsterne. – Han satte sig ned i sofaen igjen og bøiet hodet ned paa bordet. Han følte ingen medynk med sig selv eller med hende, han hadde altsaa bare møtt noget uavvendelig og haardt, der stod han. Det var ikke noget at tænke over, kanskje hadde det hele en ukjendt aarsak, han kunde i hvert fald ikke tænke sig at røre Aslaug Seier mere, han kunde heller ikke gi hende nogen anden forklaring hvis hun spurte ham end den, at han slet ikke ønsket hende, hun var blit motbydelig for ham, uklar og fremmed og ugripelig. Han hadde kanskje egentlig elsket hende som sit livs store ide.

Han skvatt op ved at lyset blev tændt i værelset. Aslaug Seier stod borte ved døren, hun var kommet aldeles lydløst ind, hun var saa blek som han aldrig hadde set hende og hendes øine var fantastisk store, vidt aapne. Han visste ikke hvad han skulde gjøre, han rørte sig ikke, men han stirret paa hende.

[46] Saa sa han sterkt:

Hvad er det du vil?

Og hun svarte tonløst og tok et par skridt frem mot bordet:

Forklare mig.

Hun la de vaate handsker fra sig, tok naalerne ut av hatten og la ogsaa dem paa bordet. Han merket at hun skjalv paa hændeme og hendes mund var halvaapen og forlegen. Hvor hun i dette øieblik var rædd, han tænkte, at hun har vel staat utenfor døren længe, tat til dørhanken og sluppet den igjen og frygtet for mig. Men han syntes ikke synd paa hende, han var bare forundret over at hun vilde komme, at hun ikke forstod at hun intet hadde at gjøre hos ham. Det var en viss glæde for ham at høre hendes tonløse og saa forsagte stemme.

Jeg sa til tjeneren at jeg maatte snakke med dig, Jeg hadde noget viktig at si dig. Terje!

Han saa fremdeles paa hende og sa:

Forklare dig? Hvad er det du har at forklare? Jeg skjønner ikke at der kan være noget.

Hun svarte ikke straks, men saa ut av [47] balkondøren, hendes mund var nu sammenknepet og forbitret.

Jo, sa hun, og hun hævet sin stemme, du skjønner det ikke, du vet ikke hvad det er det gjælder. Det som er hændt kan da ikke ødelægge alt, ikke naar du vet hvordan alt sammen er.

Hun stod og støttet sig til en stol og sa med et smil:

Nei, alt skal nok bli godt igjen, deilig igjen.

Gude saa hele tiden paa hende og han visste ikke hvad han skulde si. Der var en slik forvirring over hende og hendes smil var nu stolt og sikkert. Men Gude blev da grepet av et ustyrlig raseri overfor hende, en stor og ond følelse. Han reiste sig og sa mens han var blek av sinne:

Her staar du i mit værelse og ser ut som om slet ikke noget var hændt mellem os, hvad er det du indbilder dig. Har du ikke trængt dig ind i mit liv, blev du ikke med mig ut i mit hjem og gik der akkurat slik som om du skulde ha været der fra du blev født og for al evighet hørte til der. Du som ikke hører til noget andet sted end der nede hvor jeg [48] traf dig og dit søte dvælende smil. Intet er sikkert omkring dig, alt samles i en ubegripelig stemning, et lys som er fremmed for mig, ja, jeg skjønner i hvert fald ikke noget av det hele, du er jo fra en ganske anden verden, som ikke er min og ikke kan bli min.

Vet du ikke hvordan jeg holdt av dig? Jeg har fortalt dig det saa mange gange. Jeg har aldrig elsket dig slik som jeg skjønner du vil det. Det er ikke fordi jeg ikke kan, maa du tro, det er vist ikke vanskelig. Men fordi jeg ikke er hjemme i det. Du vilde ikke være noget andet og rarere for mig da end alle de piker jeg vet jeg kunde træffe hvis jeg gik ned paa gaten nu i aften.

Da skrek Aslaug Seier og hun var ogsaa nu ophidset, hun slog haanden i stolen:

Det er løgn Terje, slik er jeg ikke.

Jo, ropte Gude, det er *det* du er – for mig i hvert fald. Og noget andet kan du umulig komme til at bli for mig nogen gang senere. En pike fra gaten, fuld av løgn,

ufattelig og fremmed, som jeg vilde lide ved at sitte ved et bord sammen med, som jeg vilde skamme mig over.

Ja, sa Aslaug, du er saa meget bedre du, du er ganske uopnaaelig.

Akkurat hvad jeg er for dig! Jeg er ganske anderledes end du er. Du er en løgner og du er en pike fra gaten. Forresten fatter jeg ikke hvad du vil, her har du ingenting at gjøre. Men jeg vet godt at alle vil se paa dig og møte dig med smil og velkommen hvis du gaar dit ned.

Gude snudde sig mot balkondøren og saa ut. Da han saa bort paa hende graat hun; hun hadde sat sig paa stolen og lagt hodet i hænderne.

Han syntes ikke synd paa hende, hendes hjælpeløshet oprørte ham, han hadde lyst til at fortsætte med at si hende alt det onde han kunde finde paa, Hvad var det vel for en maate at gjøre ham taus paa, den at gi op og graate og se lidende og forurettet ut. Men hvad skulde det være til at si noget mere, hvorfor skiltes de ikke. Han tænkte et øieblik paa at gaa selv og la hende sitte, men han lot det være. Naar hun nu var gaat fra ham hvad skulde der saa ske. Hvad skulde han saa gjøre. Han blev med ett rolig, [50] han Hev rædd for denne lidelse, som han ikke kunde utrette noget overfor. Og han gik bort til hende, klappet hende paa skulderen og sa:

Du skal ikke graate, du skal ikke ta det slik. Jeg mener det ikke slik som jeg sier det, skjønner du.

Hun saa op paa ham, men sa ingen ting, og han fortsatte.

Vi kan vel igrunden ikke gjøre for dette nogen av os. Jeg kan i hvert fald ikke være annerledes. Jeg forstaar at hvis jeg bare hadde kunnet det, som jeg tror at næsten alle andre kan, vilde der ikke hænde noget ondt. Det er vist slet ikke frygtelig det du fortalte mig om dig selv. Og enhver anden kunde vel forsone sig med det. Men det kan ikke jeg. Du skal bare tro mig naar jeg sier dig at dette betyr et fullstændig sammenbrudd for mig, jeg vet det og jeg sier det ganske rolig. Jeg kan i hvert fald ikke nogen sinde mere reise mig til at bli den samme blandt de samme mennesker.

Han gik paany bort til balkondøren og sa mens han stod vendt ut mot gaten:

[51] Det er visst egentlig første gang at jeg klart og bevisst *tænker*. Jeg forstaar i grunden alt efter dette, – ogsaa det vet jeg at det nok er en meget almindelig og liten, selvfølgelig ting som har hændt mig. Og naar det altsaa skulde gaa slik netop

med os maa jo det være derfor at jeg er umulig, du skal ikke egentlig tro at det er din feil. Men jeg kan ikke komme over det.

Pludselig snudde Gude sig og Aslaug Seier saa at der var en ny iver over hans ansigt, en fantastisk kraft i hans øine. Han sa:

Tror du kanskje det er godt for mig. Jeg skjønner jo hvor skjævt det hele er lagt an for mig, jeg har ikke faat nogen elasticitet. Det er mors feil, men jeg vet jo at hun har hat sin mening med det og jeg elsker hende for det. Men at være saa tung bare av ett eneste minde, Aslaug, av en eneste stemning, en tanke, en retning, – det er som om jeg suser blindt avsted, uten at se mig om, uten evne til at kunne veie chanserne, Jeg har jo bare en, enten maa jeg vinde ved den eller tape ved den. Det er bare de mennesker som er henvendt til en eneste evne, fordi de [52] ingen anden eier, som har det slik; naar de falder, falder de ikke ned paa en lavere avsats og siden lempelig fra avsats til avsats, fra den evne til den, de falder øieblikkelig i avgrunden.

Men det er allikevel deilig for mig, at tænke paa nu hvordan det hele gik for sig. Jeg synes jeg bare husker at trærne paa øen suser vaarlig og sterkt og vanvittig.

Aslaug Seier hørte nøiagtig efter, hun saa anstrengt ut. Efter at Gude holdt op sat hun og saa fremfor sig, men pludselig rystet hun paa hodet og reiste sig utaalmodig, hun virket som om hun slet ikke kunde forstaa hvad dette hadde med hende og med deres forhold at gjøre.

Gude opfattet det straks og han tænkte sig om for at finde de rigtige ord. Han var nu paany kold og følte ingen medlidenhet med hende.

Du ser ut som om du ikke forstaaer hvorfor jeg sier dette, Jeg kan i hvert fald ikke forklare dig noget av det paa en anden maate end den at hvis jeg nu skulde leve sammen med dig som før da vilde kysset bli [53] koldt og jeg vilde ikke længte efter dig som før, jeg vilde aldrig være lykkelig ved at vite at du var min. Du er ny for mig og jeg elsker ikke noget ved dig mere. For slik var min kjærlighet. Det er rædselsfuldt, men det kan ikke være anderledes. Det er vel slik at ingen av os nogen gang er like, at der skal et jordskjælv til før den ene faar ødelagt det som en anden mister ubønhørlig ved det aller mindste, Jeg har tænkt paa det at slik maa det rimeligvis være. Vi lever jo i forskjellige verdener alle sammen. Jeg er like meget fjernet fra alle andre som fra dig. Men kjærligheten lever paa den følelse at vi ikke er saa fjernet fra hverandre. I alle andre forhold gjør det ikke saa meget at man føler sig fremmed tror jeg. Bare kjærligheten er avhengig av det. Ingen av os to kan

jo gjøre noget for det. Det lille kim til sjæl som blusser frem av to sjæles kjærlighetsmøte, det vokser vel frem i sin egen verden, suger til sig musik fra sine sfærer. Og jeg tror nu at det som er virkelig smertefuldt for mig netop er den ting at jeg aldrig kan komme saa pas ut av mine stemninger i livet at jeg samdrægtig [54] og demokratisk kan slutte mig til de andre. Eller til en anden. Det er vel dette det kommer av, Jeg kan ikke finde nogen anden grund. Og da har jeg ikke mere at si til dig om det, nu har vi jo forklart det hele for hverandre.

Aslaug Seier stod og stirret ut for sig, hendes blik var ganske tomt og stivt, Saa gik hun bort til bordet og tok hatten paa sig igjen. Hun sa ingenting, hun gik mot døren og aapnet den. Saa snudde hun sig og saa paa Gude, – hun virket ogsaa kold og haard nu og Gude skjalv pludselig under hendes blik.

I grunden kan det være det samme, sa hun. Jeg vilde allikevel ha kommet til at hade dig, for du er ingen ordentlig mand.

Hun gik og lukket døren. Gude snudde sig ut mot gaten. Pludselig hørte han hendes stemme igjen, den var høi og bestemt:

Forresten het han Arne Bast, han som jeg har levet med før.

Gude fôr sammen ved lyden av stemmen og han snudde sig; men da var hun ute av værelset. Han forstod at nu hadet hun ham, [55] nu vilde hun hævne sig fordi hun var forsmaadd ... Og Gude sank pludselig sammen i fortvilelse over at det var slik det var. Han svedet og han syntes det var som om han skulde flænges i stykker. I denne ene aften hadde han pludselig forstaat alle ting paany, hvilken kulde der var i aften og i fremtiden, hvilken klar, skyggeløs og kold fremtid, hvilken ubarmhjærtig bitterhet i hendes stemme. Han faldt sammen i sofaen, der var noget han maatte huske, en tid da livet var varme, dagene aandet godhet, sjøen var varm, huset var hvitt og blomsterne levet i sine stille verdener hver for sig, hans mor var lys og venlig, da var livet bare varme. Der fandtes ingen bitter stemme, intet frostlys over verden. Gude døset bort, han tænkte paa en morgen med rim paa markerne og blaafrostlys og med en fjern og magtesløs sol og saa tænkte han igjen paa barndommen.

Navnet Arne Bast husket han først længe efterpaa, pludselig fôr han op og sa høit:

[56] Arne Bast, boken om determinismen?

Han blev kvalm ved tanken, han saa for sig det gamle, falmede ansigt, de halvraadne tænder, de graa, flisete skjægstubber og den hurtige nervøse gang, bittesmaa, ilende skridt bortover veiene. Han visste hvem Bast var. Han husket nu at han hadde set ham en aften paa fæstningen, det var en lys og varm aften. Gude stod og saa utover fjorden hvor de hvite seilere for en svak vind langsomt, i en merkelig fred og ro stevnet ind mot byen. Med ett merket han da at nogen kom og stod stille et stykke borte fra ham. Han saa dit bort, der stod en gammel mand hvis ansigt var helt graat, det var forhærdet og trætt, han hadde aldrig set noget saa skuffet og forbitret. Men der var i det øieblik ogsaa noget venlig og fredfuldt i hans ansigt, han stod og stirret utover fjorden og ga sig god tid; Gude la merke til at han aandet dypt og rolig og holdt munden halvt aapen. Men med ett skjolv han og snudde sig fort. Saa pilet han avsted gjennom alléerne, Gude saa efter ham og undret sig over hans gang, han hadde aldrig set et menneske gaa saa nervøst, saa [57] ængstelig hurtig. Gude saa ham saa siden oppe paa et redaktionskontor, han kom ind gjennom døren i en makeløs forvirring, han snublet bort til en av sekretærene og ba om at faa snakke med redaktøren. Han var inde paa redaktørens kontor bare et øieblik og kom saa ut med et stort manuskript i haanden. Han hadde et sammenlukket, uhyggelig forbitret uttrykk i ansigtet, han pilte gjennom det store kontor uten at se til nogen kant, hans klær var lasete, snippen var svart, den kunde like gjerne oprindelig ha været sort som hvit. Bukserne hang i frynser omkring hans ben. Gude spurte da hvem det var og sekretæren svarte at det er en mand som heter Arne Bast, han har skrevet en bok om determinismen, han gaar her av og til med store, ubrukelige manuskripter.

Gudes tanker stod stille overfor den uhyrlighet at det var denne mand som hadde eiet Aslaug Seier. Denne mand, som han bare hadde villet synes synd paa hadde gaat foran ham og ødelagt og meiet ned for ham. Han blev gal av at vite at Aslaug Seier hadde elsket denne mand, denne forskutte, færdige, [58] gamle mand. Hvad kunde slikt komme av. Han maatte snakke med Bast, ganske rolig og sterkt og ubarmhjertig spørre ham om det kunde være sandt og hvordan han hadde hat mot, hvordan han kunde vove at gjøre det. Gude hadet ham i dette øieblik avsindig. Hadde det været en mand med nogen ret, med ungdom og med sødme, en mand like god som han selv, da hadde han maattet tie og flygte og gi sig overfor det uoprettelige. Men han kunde ikke la være at rase av trods overfor denne fuldbyrdede kjærlighet. Hvor han i det øieblik syntes at Arne Bast hadde smudset

livet til for ham og gjort det akkurat like fordreiet hæslig som sit eget ansigt. Han hadde aldrig kunnet tænke *det*, ikke kunnet tænke i sit plan; han hadde aldrig kunnet tro andet end at det harmoniske maatte ske og var selve loven og balancen i livet. Han saa pludselig for sig Aslaug med det unge, dunkle ansigt og hendes hud som var fylt av blod saa den kunde revne, hendes varme, sterke legeme. For første gang tænkte han paa hende *slik*, han lukket øinene og saa hende som hun var nøken og han svimlet ved en ny følelse [59] av begjær, begjær utover og tvers over alle ting. Da reiste han sig, stampet i gulvet og sa: nei! nei til Helvede!

Og Arne Bast's gamle, trætte legeme, det stive, graa ansigt hos hende. Gude stod urørlig og saa det, Bast's legeme blev pludselig noget uformelig og rædselsfuldt, han husket reproduktioner av de gamle maleres rædselsfantasier, store legemer, forvokset, osende kjød. Han husket de smaa raadne tænder, munden som maatte lugte av dem.

Gude gik frem og tilbake i værelset, han visste ikke hvad han skulde gjøre, men han maatte finde paa noget, han følte sig kvalm og syk ved at tænke paa Bast, han vilde kanskje gaa en tur utover landet i regnveiret og sølen. Han tok paa sig og gik ut. Han blev staaende utenfor hoteldøren et øieblik, forvirret av menneskene og det halvklare lys. Det blev aldrig anderledes i denne by, han husket dage efter dage i den samme dystre stemning, den samme taake, det samme lys, de samme mennesker. Men han følte nu som aldrig før hvor farlig det hele var; han var sikker paa at han godt kunde klare hvert [60] enkelt menneske, alt som kom ham imøte som enkel foreteelse, men overfor mængden og det uoverskuelige ved en slik by kunde han bare bøie sig, det var ham overmægtig. Han forstod at det bedste værn hadde alle disse mennesker i hverandre, deri at de var mange, det tændte deres lidenskaper og skjulte dem, det gjorde deres laster og deres meninger og deres vaner uangribelige, rigtige; hvis der nogen gang var fare paa færde, hvis det gjaldt forstod han at de vilde værge hverandre, forsvare hverandre, – selv de som hadet hverandre vilde gjøre det. Fordi de visste at de intet hadde at leve paa hvis de ikke var mange og tilsammen var en by. Han saa ikke nu nogen bestemte ansigter, han saa hele mængden av mennesker og han gøs av rædsel foran dem. Da eiet han for første gang i sit liv en følelse av bitterhet overfor moren og hele hans fjerne, værnede barndom; slik vilde hans liv gaa i en ubrytelig rædsel for alle mennesker, han kunde ikke nu vende sig til det liv han ikke før hadde kjendt, aldrig vilde han kunne komme til at gaa iblandt dem som deres egen, deres ven, aldrig vilde [61] han komme til at forstaa dem. Det vilde aldrig hænde ham at han som en selvfølge levet sig ind i deres væsen og alt det som hændte dem. Han hadde bare en retning, han

levet ikke for nogen idealer, men han var sat igang mot et maal, han ikke kjendte og han ble v drevet av kræfter han ikke kunde overvinde.

4.

15

Han gik frem og tilbake en stund paa fortauet foran hotellet. Han hadde en uro i sig som om han skulde foreta sig et eller andet viktig, uten at kunne huske hvad det var. Han begyndte paany at tænke paa Arne Bast og pludselig visste han hvad han skulde gjøre, han skulde opsøke Bast straks, de maatte ha noget at snakke om. Han ængstet sig ikke for at møtet skulde virke pinlig og at han skulde ha vanskelig for at si direkte til ham hvad han vilde. Han vilde komme til at haane den gamle mand. I hvert fald hadde nu hans sindstilstand faat en retning; han gik uten at tænke nærmere over det ind i en telefonkiosk, tok telefonboken og slog op paa B. Saa lo han av sig selv, som kunde [62] finde paa at lete efter Basts adresse i en telefonkatalog; hvad skulde oldingen med telefon. Han gik op i avisen, hvor han kjendte en av medarbeiderne og bad om at faa laane en adressekalender. Der fandt han: Ame Bast, literat, Skansepladsen nr. 3. Han takket for laanet og gik.

Det regnet igjen ute, regnet pisket ham like ind i ansigtet, han krøket sig sammen og gik fort avsted. Han tænkte ikke over hvor Skansepladsen var, han gik paa maafaa, tænkte at han nok kom frem. Han gik indover i byen, forbi posthuset og raadhuset. Paa den store plads foran raadhuset var det næsten tomt, det var ikke der man sværmet omkring. Det gamle hus var graat av regnet, det laa dystert og tungt midt paa pladsen. Da han saa den trange gate som gik fra raadhuspladsen og indover mellem de høie huser visste han med ett hvor Skansepladsen var, han hadde været der ofte før, og han hadde altid følt sig underlig tiltrukket av den. Han gik hurtig.

Da han kom ind paa den lille plads blev han staaende en stund og se sig om. Alle [63] huser var hvite og gammeldagse, der var en stille, eksotisk stemning over det hele og husene hadde smaa vinduer. Gude tænkte: hvilken verden for en mand som Bast. Her hører han hjemme.

Han gik like mot nr, 3. Han blev urolig ved al den stilhet han pludselig var kommet op i, han stanset og lyttet, han hørte bare et fjærnt brus av larm. Der var

ingen lyd fra noget av husene omkring ham. Der var bare et stille lys fra vinduerne. Porten i nr. 3 stod aapen og Gude gik ind i gangen. Da stod han stille igjen. Han hørte fremdeles ingenting. Der var en indestængt luft i gangen, det lugtet av smult og kaker. Væggene var hvitmalte, men der var allikevel ganske mørkt. Gude værnet for sig med armen og gik indover. Trappen var lengst inde i gangen. Han tændte en fyrstik og gik et par trin opover trærappen. Da stanset han forskrækket ved at høre at en dør blev smeldt igjen et eller andet sted i huset. Han holdt pusten og lyttet, men der var nu ganske stille igjen. Han slukket fyrstikken og gik videre; trappen knirket under hans skridt. Han tok sig pludselig [64] til panden og merket at han var vaat av sved og han følte sig med ett omklamret av angst, en tankeløs, vanvittig rædsel. En merkelig sammensat rædsel, – han kom til at huske at han stundom hadde hat noget av den samme følelse naar han om aftnerne hjemme paa øen længe hadde stirret paa farens portræt, paa skjægget og øinene. Det var da likesom han foretok sig noget, som om han gik til et møte med faren, hvor et eller andet avgjørende og uforklarlig vilde hände. Og pludselig var der liv i det store værelse. Han gik da ind til moren og lo av det hele med det samme han saa hende og et andet rum. – Mørket og stilheten i gangen ødela ham, han frygtet ikke for noget bestemt, men han følte et press paa nerverne som lammet ham. Han tænkte ikke paa Bast, han hadde ikke i dette øieblik rede paa hvorfor han stod der i trappen og hvad han vilde. Men bare for at bevæge sig og foreta sig noget gik han videre, han støttet sig til gelænderet, og løftet foten høit for hvert skridt og satte den forsiktig, omtrent lydløst ned igjen. Da han var oppe blev han staaende stille, han [65] tok lommetørklædet og tørket bort sveden fra panden. Saa fandt han frem fyrstikæsken, tændte en fyrstik og saa sig om. Der var to dører, en paa hver side av trappen; de var begge smaa og hvitmalte. Han gik bort til den til venstre. Der stod: Sofie Andersen, strykerske. Til høire maatte Bast bo.

Gude slukket fyrstikken og gik lydløst bortover til døren. Han følte sig som en forbryder, han holdt pusten og lyttet, ængstelig som for at bli opdaget. Hadde han hørt skridt vilde han ha løpt som en forfulgt. Men der kunde ikke være stillere i et kapel, i en forlatt og skydd likstue. Han tænkte sig om og forsøkte at være klar: folk kan ikke ha lagt sig endnu, klokken er høist 11 og der var desuten lys i vinduerne, det saa jeg fra gaten. Men det er allikevel som om alle i panik skulde ha forlatt huset og latt lysene brænde, latt dørene staa aapne.

En klokke begyndte at slaa et sted i huset. Gude fôr sammen, men han tællet slagene, det var akkurat elve slag. Efter at klokken hadde slaat syntes han at han hørte nogen tusle nede; sveden silte ned av hans pande [66] og han skjälv av angst, Men det varte ikke længe, der var straks like stille som før. – Gude sa halvhøit: nu

maa jeg ta mig sammen, nu maa jeg gjøre noget. Han tændte en ny fyrstik og gik bort til døren. Der stod et gammelt, skiddent visitkort.

ARNE BAST

LITERAT

Han kvak da han saa det og slap uvilkaarlig fyrstikken i gulvet. Den slukket av sig selv. Gude stod fremdeles stille uten at vite hvad han skulde gjøre. Saa gik han pludselig helt bort til døren og banket paa, Der var ingen som svarte. Han banket en gang til, men fremdeles svarte ingen. Han var allikevel overbevist om at der var nogen i værelset, at Arne Bast var der. Han la haanden paa dørvriieren, men slap taket. Han følte sig pludselig saa trætt at han kunde synke sammen, men han syntes han maatte være paa vagt og ta sig i vare, denne stilhet overalt dækket for noget uhyggelig, han var sikker paa at der vilde ske noget. Han tænkte ikke paa at gaa, han vilde træffe Bast og han [67] maatte træffe ham straks. Han tok paany til vriieren og trykket ned, døren gik op.

Han blev staaende paa gangen og se ind. Der var et skraavindu mitt imot ham, han hørte at det regnet paa det. Der var et fantastisk hvitt halvlys i værelset, der laa lakener paa stolene. Han gik ind, men saa fremdeles bare mot vinduet. Han hikket døren efter sig. Pludselig stivnet han til, han turde ikke røre sig, han stirret mot vinduet og det fôr gjennom ham: her ligger en død. Til venstre. Han kunde ikke se dit bort, han vilde løpe ut igjen, men han rørte sig ikke. Han visste ikke hvor længe han blev staaende slik, han eiet ingen hjernevirksomhet. Da snudde han sig med ett og saa dit bort, der stod en seng med hvite lakener. Og han saa Arne Bast's ansigt, det var støttet oppe i haken av en bok. Det var det samme ansigt han hadde lagt merke til paa fæstningen, han kunde i det halvlyse værelse se det ganske tydelig. Skjægget var sirlig greiet; haaret var skjøvet til siden og glattet. Og øinene var halvt aapne, Gude syntes der var liv i dem. Der var ogsaa et merkelig levende uttrykk over den [68] høire haand som laa paa teppet. Pekefingeren var løftet op, den pekte like mot Bast's komode. Gude gik et par skritt bortover mot Bast og saa paa ham. Han følte sig pludselig ganske rolig; hvilken fred i Bast's ansigt. Det stygge, gamle ansigt var vakkert i døden, Gude syntes at denne mand maatte ha hat følelsen av, at nu skulde han bare hvile.

Da Gude nu stod i Arne Bast's værelse og saa ham død blev han fylt av en uforklarlig taknemmelighet, taarerne stod ham i øinene og i en het, begeistret stemning mumlet han halvhøit en bøn og en takk, uten en gang at vite hvilke ord

han brukte. Han forstod at der var en bestemt mening med at han hadde gaat til Bast i aften, han fik pludselig erstatning for al sin lidelse de sidste dage, hans meningsløse smerte, som ingen retning hadde, mistet al kraft foran denne døde mand.

Han hadde altsaa eiet Aslaug Seier. Det forekom ikke længer Gude at være hæsliq. Ingen kunde vite hvilken varme og hvilken sødme den gamle mand hadde. Hvilken fred i hans ansigt. Gude tænkte: jeg har bare en gang før oplevet noget saa vakkert og det [69] var paa den samme maate. Det var da mor døde og hun laa med det brystne blik, som allikevel var underlig levende og saa ut mot dagen. Der var trukket gule gardiner for vinduerne, men hun virket som om hun saa gjennem dem ut til skjærgaarden i dæmring.

Gude saa at Bast hadde omtrent det samme uttryk som moren eiet; de stirret begge ind mot et sted hvor de skulde hvile. Taarerne randt nedover Gudes kinder, han var grepet av en livsfjærn glæde. Endelig stod han overfor selve avslutningen; saa fuld av pinsel kunde altsaa intet menneske være at ikke døden kunde sløre dets blik med taknemlighet ... hvem kunde vite om ikke Arne Bast hadde jublet en takk for livet da han døde bare fordi at han nu skulde forlate det.

Det var som om Gude pludselig befandt sig paa et ganske nyt grundlag i livet, han kunde se sig om og finde nye værdier, og meget av det han hadde trodd paa blev galt og ubrukeliq for ham, svandt som de blekeste morgen-stjerner. Maalet for hans liv blev et andet og fjærnere end at fylde dag efter dag med nogen hændelser. Det kunde ske at man [70] levet i fuldstændiq ensomhet, uten noget brus av liv og begivenhet gjennem dagene og man fandt det godt og rikt. Han forstod det ikke, men han visste det allikevel: at der maatte være maal for vore liv som vi ikke aner og at det maa eie en ren og stor mening vi ikke opdager. Da han tænkte paa at han for bare nogen timer siden hadde villet opsøke Bast for at haane ham og dra ham til ansvar blev han skamfuld, hvad skulde det tjene til, det som skulde ske det skulde ske. Han spurte sig selv: vilde du klare det, at leve videre ensom, uten glans, uten store oplevelser, for dig selv. Og han sa høit, ja, det skal jeg greie. Nu kunde han gaa fra Bast, han hadde opnaadd meget mere end han vilde.

Han saa sig omkring i værelset og la merke til at komodeskuffen stod aapen. Pludseliq blev han grepet av lyst til at ta med sig de manuskripter som Bast efterlot sig. Han gik bort til skuffen og saa ned i den, der laa de. Alle papirerne var sirlig ordnet i bunker. Han tok op noget og læste med møyie paa et ark:

KJØDETS LYST.

[71] Underlig bevæget ved at læse disse to ord saa han bort paa Bast og han syntes i det samme at den døde mand rørte sig. Han blev da avsindig av rædsel over at være alene med en død i dette halvmørke værelse, han tok manuskriptet og løp mot døren, aapnet den, hoppet nedover trappen. Da han stod i porten hørte han at nogen laaste op en dør; – da la han paa sprang.

IV.

[n6](#)

1.

[72] Gude blev sittende utover natten og læse Arne Bast's papirer. Balkondøren stod aapen, det regnet ute og luften var kjølig. Der gik av og til nogen støiende mennesker forbi hotellet, men utpaa morgenen blev det ganske stille, da hørte Gude bare det jevne, rolige sus av regnet mot jorden. Der seg en graa lysning ind i værelset da han gik til sengs.

Han sprang over store avsnitt i det vidløftige manuskript, andre ting læste han op igjen mange ganger. Bast hadde skrevet med en regelmæssig, svakt hældende haandskrift; som oftest tydelig, uten feil og uten rettelser:

Det er ufattelig at det nu er snart tre aar siden. Om nætterne drømmer jeg av og til [73] at jeg oplever det paany, jeg husker luften og lyset i værelset og det hænder altsaa at jeg gaar ind til hende. Da synes jeg at det er deilig, jeg synes at jeg er omsvævet av mildhet. Men allikevel har jeg sagt til mig hver dag siden det hændte: hvordan har du kunnet klare at slæpe dig videre frem, hvordan *tør* du gaa ut hver ny dag ... Det har jeg ikke før kunnet forstaa at man har hat den følelse av opgithet, jeg har sagt, at det som skal ske det sker og altid staar der noget igjen, som man ogsaa skal ta med. Og som man maa finde noget ut av. Efterhvert som alt har hændt for mig, efterhvert som flere aar er gaat har jeg jo rigtignok opgit at vente nogen forandring, nogen ny art hændelse for mig; men jeg har likesom bestandig trodd at den anledning skulde komme, som skulde faa mig frem, som skulde hjelpe mig til at faa gjort det jeg har villet, til at forklare noget av den sans for livet som jeg har hat. Aldrig før manglet jeg helt længselen efter nye dage; dertil tror jeg nok ogsaa det meget har bidraget at jeg er saa kjendt her i byen og glæder mig saa over den; det er merkelig [74] hvor meget det kan gjøre, at man har sine bestemte

steder at gaa og kjende igjen. Desuten blev jeg jo ogsaa efterhvert en meget nøisom mand. Noget andet kunde jeg nok ikke bli.

Nu tror jeg heller ikke mere at jeg skal komme til at skrive noget stort og merkelig. Hvor jeg bestandig har ønsket, at jeg hadde kunnet det. Jeg har hat lyst til det, ikke fordi at jeg nogen gang har brydd mig om at bli en berømt mand eller en mand folk var fængslet av og optat av. Jeg har nok hat evner, men jeg har ikke hat noget av det man kalder artistisk evne. Men naar jeg for eksempel har ligget vaaken om nätterne og formelig kjendt at min hjerne var tør av tørst efter livet, da har jeg villet skrive om denne tørst i nerverne, i blodet. Skrevet om den planløse, retningsløse, fantastiske længsel, som spinder sig omkring lysene paa en boulevard og unge mennesker, andres tørste blod; tænk at møte slik der ute et menneske som driver rundt i den samme tørst, i det samme ærind og stilne, bli rolig som naar man endelig har fundet et opkomme. – Jeg hadde aldrig blit [75] nogen glimrende forfatter, men det kunde jo ogsaa ha været det samme. Kanske hadde jeg kommet til at bety noget for mennesker som trængte andet end de glimrende forfattere; jeg tror aldrig der skulde staa noget goldt i mine bøker; aa, hele min varme, min hete tørst, mit had og min gaadefulde længsel skulde fylde dem og gjennembølge dem. Det har jeg bestandig trodd.

Men nu er det mig ufattelig at jeg klarer hver ny dag. Hvordan skal jeg kunne forklare min mening, det jeg nu tror om livet. Jeg synes at *det* er det hæsligste som kunde hænde. Jeg har ikke forbrutt mig bare mot hende; naar jeg gaar paa gaten og ser det syke skjær i øinene eller den blekhet, som begynnder at graane de unge ansigter, da gyser jeg i en uforklarlig følelse av skyld. Stundom har jeg da lyst til at gaa bort til et slikt ungt menneske, en ung pike; jeg føler at jeg har noget at si til hende, noget som jeg har følt i alle de nätter jeg har ligget og set gjennom vinduet, set en sovende, halvmørk verden der ute og været som en forfulgt, slagen av rædsel. Jeg tænker mig at jeg ser uhyggelig ut, jeg [76] maa virke som en protest mot al glæde. Og allikevel eier jeg av og til en fred, som ikke kjender nogen grænser, jeg kan da staa op og si, at der ikke er hændt noget galt, jeg har ikke forbrutt mig, jeg har bare været med til at fullføre det som ubønhørlig skal ske.

Naar jeg ser disse ansigter paa gaten, alle de som er blit syke og graa av lidelse, er det vel egentlig et uttrykk i *hendes* ansigt jeg husker. Og først naar man en gang rykkes ubarmhjertig ned, naar man en eneste gang uten besindelse tar og faar det man længter efter og er mest ræd for, undrer sig mest over – vinder man antagelig den dræpende sikkerhet – alle anelser og enhver stemning overfor livet faar den koncentration, som gjør en mand monoman og gal. Det er ikke egentlig fordi det er usedvanlig, det som hændte mig, at jeg aldrig kan overvinde det. Der er mange som med frelst sind dykker ned i verdener hvor jeg vilde kvæles. Men kanskje stod jeg omtrent værgeløs overfor det som skedde, jeg var desuten allerede en gammel mand. [77] Nu kan jeg ikke si at jeg den gang var uberørt og ny. Men alt som hændte da jeg var ung samles for mig til et minde om en slags lastefri last, det betød intet. Aslaug Seier er det eneste menneske som reiste sig i min følelse og krævet bestandig større plads i min samvittighet, som stadig utstøter mig og ubønhørlig forrykker den likevegt man maa ha og som bunder i at man er svak for meget, men ikke værgeløs overfor noget enkelt. Men nu er hun og mindet om det overalt for mig. Hvad nytter det at jeg tænker det over, husker at det foregik slik og vet at det ikke er noget mere end at de fleste vilde smile og greie det med lethet. Eller hvorfor skal jeg ikke indrømme det overfor mig selv at det aldrig vilde hændt hvis ikke jeg er gal og forrykt. Husker jeg ikke hvordan jeg har vaandet mig under mine syke, evige, seige lidenskaper. Det er jo i grunden det som er uhyggelig at jeg aldrig har hat fred for denne drøm om lemmer og legemsvarme, fra jeg var barn og bestandig, den har næret sig av alt, de sene, dunkle aftener, en melodi, av alle mennesker, som jeg ikke engang ser. Betændt har jeg været, [78] indsuget i denne ubestemmelige last, som kvæler enhver god glæde, bare fordi den selv i sin magt, som jeg raser mot avsindig, foragter og ler av alt man kan opleve utenom den. Dette kan man kanskje kalde hysteri, – og de er jo lykkelige som kan det.

3.

Men hele min bitterhet besætter mig naar jeg tænker paa at det er hæslig bare fordi det hændte mig. Begjæret kan aldrig bli hæslig, alt som er deilig i verden lever av det. Der er bare en viss tør, ufølsom form for humor som kan undvære det og allikevel være tiltalende. Men alt som bærer langt og alt som er uforglemmelig og alle store forhold mellem mennesker fødes og lever av begjær, som utsprungne trær av mild luft og sommer. Mit begjær er ikke hæslig; fordi jeg har eiet det har jeg

elsket avsyndig og forstaat alt. Men fordi det var mig det hændte var det hæsleg. Jeg vet det. Men jeg har aldrig forstaat hvad det er for en mystisk lov i livet, som gjør at ikke ogsaa jeg kunde være med. Hvad skal jeg si? Bare det, at jeg har ranet. [79] Og at jeg har ødelagt for en fremmed jeg ikke hadde nogen ret til at forstyrre, Jeg tænker stundom paa hvilke følger det kan faa for hende og for mange mennesker. Hvordan har hun det nu? Jeg ser hende av og til, men jeg vet intet om hende. –

Jeg hadde det i grunden meget godt da jeg traf hende. Mit liv hadde da allerede i mange aar været ganske stille; jeg hadde intet oplevet, men jeg vilde skrive et verk om lidenskap; jeg vilde skrive om det mystiske og farlige paa den samme rolige, klare og selvsagte maate som Platon i sine dialoger; det er stemningen overfor livet som gjør det gaadefuldt, jeg vilde fjerne den og skrive koldt og klart. Jeg hadde den gang endda nogen penger igjen og jeg brukte ikke meget; det gjorde jeg da jeg var ganske ung og jeg blev saa færdig med det. I den by var det meget lang sommer og det var om sommeren jeg flyttet til det hus, som hendes far eiet. Da var Aslaug ikke mere end sytten aar. Altsaa Aslaug Seier. Hun er jo nu en fremmed kvinde for mig og har i virkeligheten alltid været det. Men da hadde jeg det meget godt. Jeg arbeidet hver [80] dag og den stille, varme sommer var deilig og uten forstyrrelse i mange maaneder. Jeg hadde et værelse i øverste etage; jeg saa derfra de store, brede gater i byen og elven, som gaar tvers igjennem den. Vinduet stod aapent hele dagen og jeg husker hvor gardinerne stod ind i værelset, fyltde som seil av en svak luftning. Der var bestandig blomster i mit værelse, der blev sat ind nye anden hver dag. Og hele eftermiddagen var der sol. Ja, jeg har ikke nogen gang i mit liv hat det saa ganske stille og velsignet fra døgn til døgn, fra maaned til maaned. Jeg sat om aftenerne og saa folk spasere langs elven, kvindene gik i hvite klær og de gik ofte ute med sine barn til sent paa aftenen. Jeg sat og husket min mor, det var ogsaa omtrent det eneste jeg husket av hende, jeg gik ogsaa om aftenerne sammen med hende, – naar min far ikke var hjemme. Hun pleiet aldrig at si noget, men for en lykke. Hvor det allikevel nu tilslut er deilig at vite at jeg har hat det slik som barn, slike øieblikke i en saa selvfølgelig lykke. Nu er der ikke længer noget bittert ved det, intet ondt derved at det er tapt, derved at jeg aldrig skal faa [81] oppleve den fred paany, – ved selv at ha et barn ... nei la mig ikke tænke paa det. Nu er det deilig for mig naar jeg tænker tilbake paa hele mit liv, nu vilde det være langt mere fortvilet bestandig at ha levet i følelsen av at være ensom, forskutt, forsømt. Engang har jeg i hvert fald ogsaa været sikker og sorgløs, bare nogen dage, jeg kan huske, – hos min mor, hvis ansigt jeg har glemt. Men klangen av hendes stemme kan jeg endda huske naar jeg er for mig selv og tænker paa den.

Den sommer led jeg ikke ved at være alene. Jeg syntes at jeg trods alt var med. Jeg kredset omkring boken med en varm glæde, jeg skrev langsomt og besindig paa den, nogen linjer om natten. Og i følelsen av at den vokste blev jeg aldeles rolig og tilfreds. Jeg stellet med den, som med et levende væsen, der foregik ogsaa noget for mig, jeg var med til trods for hele min ensomhet.

I august, da det alt var begyndt at bli høst, var det jeg pludselig faldt sammen. Da var jeg ikke sikker paa noget andet end det at alt jeg hadde gjort var fortvilet daarlig, hvad [82] skulde menneskene vel med det og hvorfor gik jeg selv og skrev det. Det var erfaringer fra mit liv og for mig selv, jeg fandt ingen forbindelse fra dem og til menneskene; det lille jeg hadde tænkt hadde jo ingen gyldighet. Jeg traf ogsaa en ung mand, som hadde en høi og ond latter til overs da jeg hadde snakket til ham om det, fortalt ham noget om hvad jeg skrev. Han var fornøiet og fuld av spøk og uvilje og ondskap. Han ødela det hele for mig. Vi sat og snakket litt sammen paa en kafé; – jeg lo og var med. Om natten gik jeg hjem, jeg var gal av smerte over at føle, at der manglet forbindelse mellem menneskene og mig, jeg hadet det jeg gjorde, jeg brændte den nat alt jeg hadde skrevet. Det var jo bare dumt gjort, men siden har jeg ikke skrevet noget. Av mit forfatterskap er der bare tilbake en bok om determinismen, nogen gulnede sider og bøkerne har jeg liggende i en kasse. Der blev vist solgt og sendt rundt et par hundrede eksemplarer. Ingen gider læse det. Jeg har ogsaa fuldstændig tapt evnen til at skrive. Den gang kunde jeg, – jeg husker endda enkelte ting [83] jeg skrev, nogen avsnitt som jeg vet var klare og bestemte og indtrængende. Siden har jeg bare sludret for mig selv, slik som jeg ogsaa gjør det nu. Jeg tænker ikke engang længer klart, alt er borte og ødelagt. Kanske bør Gud være lovet for det.

4.

I den avmagt og fortvilelse gik jeg længe omkring; døgn efter døgn fôr jeg rundt uten at vite hvad jeg skulde foreta mig. Og da seg den ind paa mig, den visshet, som vel mange mennesker har hat, – at man er aldeles overflødig. Jeg tror at hvis jeg hadde oplevet den visshet med én gang, da vilde jeg ha dræpt mig. Men den omfattet mig som en taake, den trængte ind i mig langsomt og seigt. Og naar man da en dag kan si det til sig selv og vite ganske klart og usentimentalt hvad det betyr, da overraskes man ikke og faar ikke slag, man har anet det længe, ja det

forekommer én, at man saa længe har visst det. Og man gir sig selv denne trøtte besked med trøtt og likegyldig stemme. Og man gaar ut i de samme gater og ser sig om, [84] sitter paa de samme kaféer med denne sikkerhet i sig. Men man gjør i hvert fald ikke noget andet end at slæpe sig videre avsted. Man er blit et usselt og foragtelig offer for livets motbydelige balance, noget har man igjen som holder én oppe og kjærtegnér én: tap ikke motet du, ven min ... Nei, slikt skal foregaa hurtig. Ellers vokser der saa meget væmmelig op i én, som man synes man maa vareta. Hadde jeg endda hat et barn at leve for saa var der noget stort og godt levnet mig. Men naar man er alene ser man ikke sig selv, man har ikke anelse om hvordan man tar sig ut. Og det maa man vite, hvis man ikke skal gjøre alt som er dumt og galt.

Naar man saa lever videre famler man efter nyt indhold for livet. Ingen kan leve i det fuldstændig tomme, ikke engang den som er fuldstændig overflødig. Aa hvor livet pludselig bare blev et eneste savn for mig. Men jeg længtet ikke tilbake til boken. Jeg tænkte ikke paa den. Jeg tænkte vel derimot aldeles ubevisst omtrent slik: det er uretfærdig at det skal være slik for mig. Jeg vil ikke ha [85] betænkeligheter, der skal ikke gjælde nogen særlov for mig i livet, andre har let for det og gjør sig ingen skrupler; jeg vil heller ikke det. – Og jeg blev et ganske tøilesløst menneske. Jeg tænker ofte at det var bra det ikke blev noget værre jeg kom til at gjøre. Jeg kunde godt ha gjort det. Jeg har forresten ikke nu nogen bebreidelser overfor mig selv for min tilstand den gang. Jeg var vel ikke egentlig et tiltalende menneske. Men der var heller ikke noget som kunde ha gjort mig til det. Hvad godt oplevet jeg? Blir man et ædelt og hensynsfuldt menneske er det et resultat av omstændighetene. – Der var noget ved mig jeg begyndte at dyrke, min vanvittige sanselighet. Den eiet ingen grænser, jeg kunde ha blit en sædelighetsforbryder av respektable dimensioner. Min sanselighet blev forbitret og haard. Og med stor ro, med en dyster, uhyggelig glæde lot jeg den faa frit løp og jeg blev en streifende, kynisk kjønsorganisme. Jeg gik om paa gaterne og saa paa menneskene. Ingen interesserte mig uten at jeg kunde gjætte mig ind i deres kjønsliv. Jeg var ikke egentlig med, [86] jeg ønsket sjelden selv at delta. Jeg var en væmmelig, passiv mand, som saa paa dem og blev meget glad naar jeg forstod, at nu skal de sammen, slik har de det. Min store time var den første efter skumringen, da sværmet jeg alene og saa paa dem som sværmet sammen. Jeg foragtet mig selv naar jeg saa kom hjem og blev vemodig, naar jeg følte at jeg trods alt var ensom og syntes synd paa mig selv.

Jeg er imidlertid nu glad over at kunne si, at Aslaug Seier saa jeg ikke slik paa. Hendes deilige ungdom har jeg ikke skjæmmet tilbunds; jeg var glad i hende, ikke bare fordi jeg engang fik se hende nøken, ganske nøken, men jeg var glad i hende

som i et vidunder av skjønnhet, som i et fuldkomment verk, noget det er deilig at se i livet, man kan tænke: at noget slikt virkelig er til, et slikt væsen, varmt og levende. Jeg drømte av og til at jeg tok paa hende og det var som at opleve noget ganske utænkelig og umulig. Men denne roman om hende og om mig selv skal jeg fortælle ganske rolig og klart, her er den.

5.

[87] Hr. Seier var rentenist, han eiet huset og jeg leiet to møblerte værelser av ham i hans store leilighet. Hans hustru var død, han bodde der alene med sin datter. De hadde en husholderske, Aslaug hadde aldrig noget huslig arbeide, hun spilte piano og læste en masse. Ellers var hun ung og skjønn og ubekymret, gik ute i spassertiden, fik mange nye dragter, hadde mange veninder og hun lo hele dagen. Men hendes øine var meget melankolske og jeg tænkte om ettermiddagen naar jeg hørte hende spille: hun er et rart menneske. Hendes foredrag var vildt, men det var allikevel ganske behersket. Hr. Seier forstrak hende med mange penge og gjorde alt for hende, hun var hans stolthet, han levet sit døgenigtliv med hende som centrum, han fik mig bestandig til at tænke, at alt vilde blit godt og rikt for mig hvis jeg bare hadde eiet et barn. Han var saa rent latterlig stolt og glad.

Hr. Seier kom efterhvert til at like mig, vi levet under nogenlunde de samme vilkaar, uten arbeide og anstrengelser, vi hadde bestandig god tid til at snakke sammen og vi [88] spaserte ofte sammen ute om formiddagen. Naar jeg sat og skrev om aftenerne kom han gjerne ind til mig og bød mig en pølter. Den gangen var jeg ikke noget uværdig selskap for hr. Seier, jeg var glad og i likevegt omtrent bestandig, jeg klædte mig godt og smagfuldt og han likte at snakke med mig fordi jeg hadde mange kundskaper. Selv var han en noksaa uvidende mand med faa skolekundskaper og liten utdannelse. Han syntes der var noget fint ved det at skrive naar man gjorde det paa den maaten som jeg gjorde det, naar det ikke var et levebrød, men bare en liten hyggelig bibeskjæftigelse. Han spurte mig ofte hvordan det gik med boken og da jeg i fortvilelse og raseri brændte den tok han sig meget nær av det og syntes oprigtig at det var for galt og kjedelig. Han hadde likt at se mig fornøiet naar jeg hadde skrevet noget. Og han behandlet mig ømt og hensynsfuldt som om en stor ulykke skulde ha hændt mig, som om en av mine nærmeste var død. Ja, han var en fin og tiltalende mand.

Aslaug Seier var næsten bestandig tilstede naar vi snakket sammen. Hun sa ikke stort, [89] men naar vi snakket om vanskelige og indviklede ting fik hun hr. Seier til at bli ivrig og veltalende, han vilde gjerne vise hende at han forstod sig paa litt av hvert. Og han opnaadde hvad han vilde, hun saa ret som det var beundrende og varmt paa ham. Og da var det belønning nok for ham, selv om han hadde aldrig saa litet ret og snakket om ting han slet ikke forstod sig noget paa. Jeg blev ogsaa begeistret og henrevet naar hun saa stolt og glad ut, hele hendes ansigt straalte og det var som om hendes lille spænstige skikkelse vokste. Hun hadde et smil som var det barnligste og bedste jeg har set, der kunde ikke findes noget ondt i hende.

Jeg tænkte aldrig at jeg var forelsket i hende, jeg syntes hun var for meget barn til at jeg kunde bli det. Og jeg elsket ikke noget saa rent, jeg elsker mennesker som er litt præget av last og av tilbøieligheter, jeg elsker i det hele tat last. Det gir mig den følelse av virkelig utskeielse, av urenslighet og lidenskap som mit blod kræver. Det rene og ubedærvede synes jeg er vakkert og jeg beundrer det, men den dypeste trang i mit væsen [90] er vel egentlig at smudse det til saa dypt og grundig som det er mulig. Og det er mig en kostbar lykke at se ubevisste og rene mennesker bli grepet av vanvidd og begjær. Aa, hvor det er berusende. Jeg sier det som det er. Stundom hadde jeg en følelse av at være farlig, jeg jublet ved at gaa omkring i dette hjem, være sammen med disse barn i livet og vite at jeg hadde en ganske anden kundskap end de hadde. Ta paa mig, tænkte jeg, saa faar dere et elektrisk støt. Vær forsigtige, jeg er farlig. Naar jeg saa hr. Seier, liten og venlig og tilfreds, tænkte jeg av og til overlegent: Kjære, lille ven, hvor du er uvidende og dum, tenk om du anet hvad jeg føler og hvad jeg begjærer i livet ... Om jeg satte ind nogen av mine farefulde blodlegemer i dit tamme, uskyldige blod, hvilken katastrofe!

6.

En aften var hr. Seier ute og det var sikkert ikke med nogen glæde han var borte fra sin datter; men han var buden i et meget fornemt selskap og han kunde ikke si nei. Han gik og stullet længe omkring i leiligheten før han [91] kom avsted; Aslaug maatte hjelpe ham med knapper til snippen og hun maatte finde frem alle ting for ham: skjorte, lommetørklæde og til slut maatte hun spille paa pianoet for ham. Endelig gik han bedrøvet bort, en halv time efter at selskapet var begyndt. Jeg hørte det hele fra mit værelse. Det var et sødt mas.

Da han var gaat blev det ganske stille i leiligheten. Jeg sat et par timers tid inde paa mit værelse og læste, jeg husker det var en bok om Kant jeg hadde faat fat paa, den interesserte mig meget. Saa gik jeg ut i entréen og fordi badedøren stod litt aapen saa jeg altsaa Susanna i badet, Aslaug Seier ganske nøken. Hun hadde vel trodd at jeg ikke var hjemme og glemt at lukke døren ordentlig efter sig. Det var det deiligste og det frygteligste øieblik i mit liv, jeg skalv av bevægelse og jeg blev staaende i en forbitret og salig følelse i et helt minut og se paa hende. Da blev jeg pludselig rædd for at hun skulde opdage mig og jeg listet mig tilbake til mit værelse.

Det blev en rædselsfuld aften. Jeg har vist aldrig i mit liv rast slik over at jeg var [92] utenfor, at jeg var hæslig, at jeg var en kyniker og en ribbet mand. Hvor jeg ønsket at jeg eiet tillid og mot og glæde, at jeg var ung og hadde planer, at jeg var varm og hende værdig. Jeg gik bort til speilet og haanet mig selv; dit skjæve, siklende oldingefjæs, din bitre, forhærdede kyniker, hvor er det gode punkt i dig? Hvor er det eneste sted i din følelse, som ikke er raaddent? Du er blit indviklet og kanskje ganske interessant, men du har tapt alt som er godt og ordentlig.

Samtidig tænkte jeg; hvilken uretfærdighet, hvilken meningsløshet at slik, saa vakker, saa smuk og deilig skal en ung faa være uten nogen grund. Saa hæslig, saa bundløst motbydelig skal jeg være fordi alt er gaat mig imot. Og fordi jeg er utrustet med et befængt og betændt sind, med vanvittig begjær.

Da sa jeg ogsaa til mig selv:

Hvorfor skal jeg fornegte min følelse for hende. Min følelse er stor og ren og berusende som en ung mands. Og jeg vil ikke bøie mig for den uretfærdighet at min gode følelse skal være hæslig fordi om det er mig som har den. Desuten kan jeg ikke vite om [93] hun vil føle det som avskyelig at jeg elsker hende og begjærer hende. Og det sidste sa jeg tiltrods for at jeg var sikker paa at det ikke var rigtig: maatte hun ikke synes det var avskyelig, hun som jeg er sikker paa aldrig har tænkt paa erotik og ikke vet hvad erotik er. Men jeg tror hun kanskje av og til drømmer sødt og uskyldig om en ung mand med et skjønt og sterkt ansigt, hun har kanskje set ham en aften mens hun spaserte med sine veninder og ikke tænkt noget andet ved det end at livet maatte bli rart og rikt, engang skulde hun ogsaa bli gift. Og faa et barn. Og saa videre.

Men jeg vilde ikke ta noget hensyn til disse tanker da; jeg holdt fast paa det, at selvfølgelig kan jeg ikke vite om hun vil synes det er hæslig. Kanskje har hun længtet efter mig. Og da jeg sa det til mig selv blev jeg opspilt av lykke, hun har

længtet efter mig, hun elsker mig, selvfølgelig gjør hun det. Og jeg fylldtes av en ung hengivenhet overfor hende: hvor hun er deilig, min elskede, hvor hun er pragtfull og storartet, hvem kan ikke misunde mig hende!

[94] Jeg gikk opp og ned paa gulvet en times tid i en vild uro og længsel. Da gikk jeg ut i entréen. Døren til stuen stod aapen og der sat hun med en bok.

God aften, sa jeg. De er aldeles alene i kveld?

Ja, sa hun og smilte, far er i selskap som De vet. Og jeg har badet i aften, Det er saa deilig etterpaa.

Hun strakte sig i stolen. Jeg gikk ind i stuen, lukket døren og satte mig paa en stol like ved hende. Vi sat og snakket nogen minutter. Saa reiste jeg mig og gikk litt omkring. Og pludselig, fylt av et vanvittig mot, gikk jeg hurtig bort til hende, bøiet mig, holdt hende ind til mig og kysset hende. Nei, nei, sa hun, hvad er det De gjør. Jo, sa jeg, bare ti stille. Og hun blev aldeles stille, jeg kysset hende paany; men fordi hun ingen motstand gjorde, blev jeg rædd og slap hende. Da reiste hun sig og saa bebreidende paa mig. Og av hendes trods blev jeg egget paany, jeg fôr paa hende og trykket hende til mig. Og jeg bar hende bort paa sofaen. Da gjorde hun igjen ingen motstand. Men jeg blev ikke nu anfægtet av [95] det. Jeg slukket lyset, bryteren var like over sofaen. Og saa hændte det at jeg skjændet hende.

Jeg har aldrig set et saa underlig blik som hendes da vi paany tændte lys. Noget saa brustent. Det var som om hun døde. Haabene og glæden og skyldfriheten døde. Hun saa slet ikke paa mig. Hun gikk bare ut av værelset. Langsomt og stivt. Og jeg eiet ingen glæde. Alle mine følelser samlet sig i den at jeg hadde skjændet og ødelagt et menneske, ødelagt dets glæde og smudset dets fremtid. Jeg gikk ind paa mit eget værelse. Jeg forsank efterhvert i en sløv og fjern fortvilelse. Jeg syntes at livet seg paa mig som en fugtig taake, hvor jeg vendte mig var den. Og jeg visste bare det at hvad jeg end foretok mig vilde den indhente mig og omklamre mig. Jeg kunde gjerne blusse opp og forsøke at leve rikt og straalende. Jeg var hjemfalden til taaken og sløvheten og mange tomme aar. *Mange aar.*

Den næste dag flyttet jeg fra hr. Seier, jeg reiste pludselig, til hans store forskrækkelse og sorg. Aslaug saa jeg intet til, hun var ute [96] hele formiddagen og klokken tre forlot jeg huset. Jeg flyttet hit til byen. Siden har jeg set hende her. Og jeg er saa nysgjerrig etter at faa vite hvordan hun er og hvordan hun lever. Men jeg tør selvfølgelig ikke opsøke hende.

7.

Læste nogen dette vilde han si: et betændt og litet menneske har Arne Bast været, han har aldrig følt sig gjennembævet av noget stort og rent i livet. Jeg tror at alle vilde si det, undtagen Jesus Kristus hvis han levet nu. Men han vilde ikke si det. Og det er endelig blit min trøst.

Men desuten er det ogsaa galt overfor alle mennesker. Baade før og efter at det hændte som blev det store og det avgjørende i mit liv har jeg været gjennembævet av rene, lutrede følelser, rene og ubefængte som en stjernehimmel. Jeg har levet paa fjeldet nogen gange, jeg har hørt blæsten i de smaa vekster og over de store vidder, jeg har set de tungsindige og dype vand, ensomme og ukjendte fjeld, – og har skreket en tak til [97] Gud i vild jubel, en tak for menneskesindets ensomhet, for mine tankers vilde fjernhet fra alle andres tanker, en tak fordi jeg kan være avsides i en verden som er saa stor at jeg ikke ser noget lavt i den. Jeg har jublet i en vanvittig glæde over det at mine tanker trods alt kan beskjæftige sig med alle livets forhold og se, at de lænker sig sammen i en skjøn lovmæssighet over enhver forstand. Og jeg har jublet fordi at ingen tilslut har noget med hverandre at gjøre, at alle vore skjæbner munder ut i sit eget hav, i sin egen evige endeløshet.

Ja, jeg trodser ofte alle ting, al utstøthet og smerte ved at takke Gud fordi livet er slik som jeg vet det er. Engang var jeg forbitret og hadet det forsyn som hadde sørget daarlig for mig. Men jeg læste saa Kristi testamente paany. Det er forresten ikke længe siden. Og da tænkte jeg at han er min, han er for mig. Det store er det at han maatte dø fordi han ikke passet ind. Han blev dømt av mennesker for en forbrydelse og han lovet en forbryder salighet. Han fortalte bare at alt er anderledes end vi tror, det gale er ikke [98] galt, det rigtige er ikke rigtig, den utstøtte hører mig til. Og likesom jeg bekymrer mig for alle vekster og for fuglene bekymrer jeg mig for alt som sker og maa ske, elsker jeg selve ubønhørigheten i al utfoldelse av liv og mennesker.

Men Jerusalem visste ikke hvad der tjente til dens fred. Og menneskene vet det ikke. Men jeg vet det nu. For jeg har vovet at tænke det ut: at overfor selve evigheten har jeg ingen skyld.

8.

Terje Gude la bort manuskriptene da han hadde læst dette. Han forstod ikke helt ut det sidste, det forstod han først nogen maaneder senere da han hadde oplevet noget mere. Men han forstod at han ikke hadde nogen grund til at haane Arne Bast eller fordømme ham. Han var tvert imot overbevist om at Bast var uten skyld, i hvert fald overfor ham. Og han gik siden en lang tid og tænkte paa selve det at være skyldig, helt til han kom til et resultat.

Gude blev boende en tid i byen. Han saa [99] ikke noget til Aslaug Seier og han var glad over det. Han bestemte sig for at reise ut av byen og av landet og opsøke Gottfred Harm.

Den dag da Bast blev begravet gik han op paa kirkegaarden. Det var klart og koldt. Han saa byen derfra, røken fra alle skorstener, kirkerne og fjorden langt ute. Der var omtrent ingen ved Basts grav. Da den blomsterløse kiste blev sænket ned og presten hadde kastet jord paa kom der nogen tykke, sortklædte mænd bort til graven. De stirret ut for sig med tomme øine og sang:

Gaa stille med sorgen
i hjertet den gjem.
Vær taus i din smerte
og vis den ei frem ...

Da Gude hørte det smilte han: som om nogen av alle sammen visste hvad sorg og hvad smerte var og hvem den døde var.

Han reiste samme dag ut til øen, bodde der nogen dager, rotet gjennom alle papirer i farens gamle arbeidsværelse og la en mængde av dem ned i sin kuffert. Saa reiste han til utlandet.

V.

[100] Endnu var der næsten ingen paa gaterne, Utenfor hendes dør sat en stor hund og stirret sløvt og melankolsk frem for sig; den saa ikke paa hende og rørte sig ikke da hun gik forbi. Hvor de to kirketaarn stod selvfølgelig og ufølsomt urokkelig i denne morgens dæmringslys. Aslaug Seier stod stille et øieblik og saa paa dem – altid like meningsløst urokkelige, tænkte hun – de staar og forkynder at la bare dagene komme og gaa, milde eller haarde, det gjør os ingenting. Hun husket tasmørke eftermiddage naar regnet silte graat og stille ned langs murene og de to taarn indhyllet sig hurtig og samdrægtig i mørke og alvor, de reiste sig som to trotsige og haarde forkyndere av en sandhet som den, at ta bare [101] alt bittert og rolig saa staar du sikkert gjennom alle aar ... Der var slet ingen mennesker at se. Der var overhodet intet som levet. Hun saa bortover den lange gate, – trærne paa den ene side var ganske ubevægelige; det grønne, aldeles fine og lyse løv saa ut som om det hurtig var dødd bort, dræpt av en ufattelig stilhet, som langsomt falmet alle ting av. Men der stod endda i luften en stiv duft fra de blonde blade. Hun gik meget langsomt indover gaten mot byen. Hun vilde jo egentlig ikke noget sted hen; men om det bare hadde blaast, og om der bare hadde været liv i gaterne, vogne og trikker og automobiler. Et refleksionsløst og tiifældig leven, et stort og forvirret brus i luften ...

Hun vilde ikke gaa tilbake og lægge sig igjen. Hendes værelser var dystre om morgenerne, varme, svedige, – bøkene kunde hun heller ikke læse, hvad skulde hun med dem. Hun tænkte at igrunnen var der ikke noget hun skulde ha gjort hverken idag eller imorgen og hun trodde ikke der engang var noget at gjøre om en maaned eller nogen gang senere. Hun var meget trætt, fysisk utmattet, som om [102] hun skulde ha arbeidet tungt og strengt og længe. Og hun satte sig paa en bænk, et stort, tættløvet trø bøiet sig ind over den og hun sat næsten skjult. Hun sa til sig selv, at jeg har ikke en gang noget at tænke paa, ikke paa andet end at det slet ikke vil ordne eller hjelpe noget om jeg tænker svært meget. Og hun sa uten at være det mindste fortørnet eller høitidelig – men hendes smil, som hun ikke visste om, var bittert og hjelpeløst – at jeg kan vel virkelig si at jeg er et aldeles overflødig menneske. Det er slik det staar i romanerne. Jeg har ingen grund til at være stolt, – hvem skulde jeg være det for –. Og da hun husket Gudes triste, uavviselige ord: jeg

tror kysset vilde stivne paa mine læber ... tænkte hun ogsaa, at det ikke engang vilde nytte om hun ydmyget sig, – slik som hun visste hun kunde, dypt og deilig, en ydmygelse av alt og av alle ting for at redde og reise kjærligheten.

Men pludselig greiet hun ikke at forstaa at der ikke var noget hun hadde igjen, for hun var da løftet av tankerne og det var ikke længe siden at hun følte en stor og uangribelig [103] kraft, som det var let for hende at eie og som hun visste hun skulde kunne bruke. Det var ikke længe siden. Hun reiste sig og blev slaat i ansigtet av de tørre blade. Hun gik ut paa gaten, – det var jo en morgen, en ganske ny dag; hun tænkte, la mig forsøke at orientere mig, natten har været vanvittig og sved og fortumlet. Jeg vil gaa og tænke det igjennem, jeg maa ha det ordnet og klart, jeg maa forstaa hvad hver ting betyr og dertil trænges fremdeles hele min styrke. Der findes ganske sikkert en eneste ting som hverken Terje eller jeg har tænkt paa, en eneste ting tar han feil i. Og jeg ønsker at se ham smile. Fordi hans øine da er varmere end noget andet menneskes øine. Og hun følte et sting av anger da hun tænkte paa at hun hadde sagt til ham at han ikke var nogen ordentlig mand. Han var den eneste mand.

Hun drev nu paany ganske langsomt avsted bortover gaten. Hun svinget av ned mot byens torv og blev staaende et øieblik forundret over at se det slik, saa øde og rent og i et saa underlig lys. Der gik en konstabel frem og tilbake, han gik langsomt, stivt og søvnig. [104] Hun kom forbi det hus hvor Gottfred Harm hadde bodd og hun tænkte paa hans sky og mistænkelig forskende blik, hun hadde aldrig møtt en mand saa undvigende og ængstelig, – og det var han som førte hende sammen med Terje, hvis blik var det sterkeste og bedste hun i sit liv hadde set, hans aapne og villige ansigt. Hun hadde ikke nogen gang tænkt at det kunde bli saa strengt og sammenlukket, saa fjærnt og utilnærmelig. Hvem i verden kunde ved et blidt og forsonende og rædd blik, et kjærtegn opnaa noget overfor det. Hun fik paany de samme frysninger over ryggen, det var den første gang i sit liv hun hadde møtt den sterke resignation og den bestemte kraft, som bare fortalte at intet kan oprettes, – hvor det var sikkert og avgjort at hun maatte gaa, intet mere kunde da bli sagt.

Og hun visste i dette øieblik ganske klart at det kun var denne søilerette tro paa menneskene og dette hele, konsekvente sammenbrudd hun maatte trække sig tilbake for: det var nyt, – og det var det eneste merkelige hun hadde møtt. Det var ikke et stykke som [105] faldt bort, en liten fordel som viste sig ikke at være der, – hun forstod at saa meget var ødelagt for Terje Gude at ingen av dem hadde rede paa det. Saa meget at der ikke var nogen bevægelse hos ham, nogen skjælven i stemmen, han hadde bare i sit væsen den fortvilede klarhet og ubøielighet som

kræver ensomhet; rør ikke ved mig, tukl ikke, jeg vil selv ta paa det og greie med det naar jeg er ganske alene.

Hun rettet sig op og hun pustet dypt ut; denne morgen og han og jeg selv er mig fremmed og livet er uten forklaring efter dette. Til hvem skulde jeg snakke, jeg tror ikke at én kan si mig noget. Bare gjennom hans stemme har livet noget at si mig. Og mens hun paany rettet sig og saa utover mumlet hun, hvad kan det nu hjelpe at jeg kan forsvare mig og si at alt er uforskyldt, at jeg aldrig har elsket Arne Bast, at jeg aldrig har tilhørt ham, men bare mit legeme fordi jeg var gal og fortunlet, at jeg aldrig har elsket nogen mand, men kanskje mig selv i deres blikke og i deres smil, min evne og min kraft og alt hos mig som var uten retning, men [106] vendt ut og krævende. Det hjelper aldrig at være fylt av sit forsvar, naar jeg ikke kan forsvare mig overfor ham, – og han har endda mere ret, helt ret.

Hun kom efterhvert ind i nogen gamle tanker, en fjern stemning omkring et barn. Hun var kommet like til parken, der gik nogen gamle mænd og feiet gaten, tok papir bort fra gangene, vandet bedene, men hun la ikke merke til dem. Hun hadde et litet, skjørt smil paa læberne, hendes ganske lyse haar var faldt ned over panden, hendes graablaa, store øine var tunge og høitidelige og de gamle mænd snudde sig og saa efter hende, men sa ingenting til hverandre. De var vel godt vant til at se rare folk streife gjennom byen paa den tid. – Blomsterne i de store bed blev rene og glansfulde efter vandet, hun saa paa dem og undret sig over deres stille og ubeviste pragt, de duftet ogsaa sterkt. Vandet var aldeles stille, de hvite robaater speilet sig i det. Hun satte sig paa en bänk i parken og tumlet med sine minder, – hun hadde glemt hele denne drøm om to kvinder og et litet barn. Men hun husket nu med [107] den samme intensitet som dengang – og det var mange aar siden – hvor hun blev heftig bevæget, hvor hun graat den morgen da hun halvveis drømte og halvveis satte sammen disse ting om de to kvinder ute paa landet, i den høstlige park ... Hun var ganske inde i det hele paany, hendes øine var fylt med taarer da hun tænkte paa det og hun følte det slik, at netop i denne morgen maatte hun ganske naturlig komme til at mindes det paany, det var som om hun hadde ventet det.

Hun saa de to kvinder, som i hendes halvsøvn dengang virket som om de var fra forskjellige verdener, næret og værnet av vidt forskjellige magter i livet. Den ene var blek og blond, hendes haar hadde netop den samme farve som ungt bjerkeløv. Og der var en ro og en stilhet over hende, som er det skjønneste og største ved en kvinde. Og den anden var aldeles mørk, hendes hud var varm og brun, haaret sort, øinene sterke og skjærende. De sat begge to utenfor et lysthus, paa en bänk og

sydde. Aftenen var lummer, himlen var graa av taakeskyer, – og der trak et langt og forsagt vindpust gjennom trærne, [108] bladene bevæget sig uvillig. De sa ingenting til hverandre, de tænkte vel begge paa hver sit. Men den mørke saa urolig ut; hun hadde været en tur i landsbyen om ettermiddagen og hun hadde næsten ikke sagt noget etterat hun var kommet hjem. Men det hadde ikke den blonde kvinde undret sig over, for der hændte jo aldrig noget i landsbyen og de oplevet saa sjelden et eller andet som der var grund til at snakke om. Dagene var ganske like, rolige og gode og de var begge stadig tilfreds. – Aslaug Seier hadde ikke nogen rede paa hvorfor de to kvinder netop bodde der sammen og hvor deres mænd var og hvad meningen med det hele var. Hun visste bare at de bodde i et gammelt hus inde i den store have, at den blonde kvinde hadde sit barn der og at de hver dag gik sammen, holdt av hverandre, – endskjønt de slet ikke visste noget særlig om hverandre. Aslaug Seier husket hvordan hun med gru hadde drømt at hele landskapet med ett mørknet, en klam, men sterk vind rystet alle trær og den lyse kvindes sytøi, som laa paa stenbordet foran hende, blaaste ned paa jorden. [109] Tiltrods for at det var varmt gøs hun og der kom et ulykkelig træk omkring hendes mund. Aslaug Seier syntes da at hun lærte hende at kjende, det træk om munden røbet hende, hun var en kvinde som var blid og varm og som hadde et panser mot alle hændelser i sin ro og i sin likevægt; hun trodde slet ikke paa ulykken, hun eiet den sjeldne tillid til livet, den hvorefter intet er ondt og alt vender sig til det bedste ... Og mens Aslaug Seier nu sat i parken og tænkte paa disse ting blev denne kvinde hende grænseløst personlig og kjær, hun tænkte sig hvordan hun vilde gaa til barnet og se paa det og stelle med det, – uten nogen ængstelse og det vilde være hende en selvfølge at barnet smilte mot hende og strakte armene ut og trængte søtt og uhjælpelig til hende. Aa, hvor Aslaug Seier elsket og kjendte denne deilige sikkerhet, at jeg har det som gir livet indhold, det er mit og det kan jeg ikke miste.

Men denne triste trækning om munden holdt sig og den lyse kvinde saa bort paa sin veninde. Men da blev den mørke aldeles urolig, – og hun sa:

[110] Der er hændt noget rart idag, jeg hørte det i landsbyen.

Den lyse blev likblek og hun spurte med bevæget stemme:

Hvad da?

Jeg hørte det av den gamle kone i butikken, Aa, det er saa grænseløst forfærdelig.

Men kjære hvad er det?

Du vet at den unge pike fik et barn forleden dag, hun som netop hadde været inde i hovedstaden. Og faren bor der inde.

Ja, jeg vet det, sa den blonde og det var tydelig at hun ikke fattet hvor veninden vilde hen.

Igaar var manden her paa besøk og idag har hun dræpt baade barnet og sig selv.

Hun saa nu paa sin veninde og deres øine møttes. Men den mørke kvindes blik gled undav, – og pludselig blev den anden rædselsslagen. Hun forsøkte paany at fange venindens blik, men den mørke saa bort og hun vred sine smale hænder. Da skrek den lyse kvinde, hvis haar var vaarlig som bjerkeblade:

Si mig det. Hvad er det du tier med?

[111] Men den anden svarte ikke et ord og saa fremdeles ikke op.

Da fik den lyse kvindes rædsel retning; hun løp ind i huset, ind i værelset hvor barnet laa. Det var rolig, det saa ut som om det sov. Men øinene var aapne og de var brystne. Og det blaaste stadig klamt gjennom træerne.

Den mørke hadde set det, at barnet var dødt, men ikke kunnet si det.

Aslaug Seier graat; hun følte det som om hun skulde ha gjennomlevet en sammenpresset personlig smerte, en ond avgjørelse for hele sit liv. Denne lyse kvinde med barnet i den høstlige park, barnet som hun mistet, hun kjendte vel akkurat den store tomhet, hvem skulde hun egentlig mere snakke med og for hvem skulde hun tænke, hvem skulde hun saa vite sikkert var hendes; – alle mennesker var til i overflod, men ikke én hun vilde orke at indeslutte i sit væsen, bli indesluttet av. – Ja, tænkte Aslaug, det er det samme, jeg maatte huske det idag, hvem skal jeg smile for? Menneskene stod opstillet foran mig og jeg visste jeg hadde min evne, min varme, jeg gav litt og smilte litt, indtil jeg saa det [112] eneste menneske, hvis legeme og hvis kraft og hvis vemod krævet alle ting som en selvfølge. Jeg syntes han skygget for alt, men selv lyste for mig ...

Hun kom til at tænke paa Arne Bast, Og for første gang sa hun til sig selv, at han har skylden for det hele, han ødela mit liv. Hun husket dag efter dag fra den tid av sit liv med en synsk tydelighet. Men hun forstod dem ikke, hun forstod ikke at det var hende som hadde levet dem paa den maate. Men hun tænkte, at det maatte ha været tomheten i hendes liv som hadde ødelagt hende og skjændet hende, egentlig var det allikevel ikke Arne Bast. Han kom bare og var noget nyt og utænkt, han

visste meget og han hadde levet længe. Og hun syntes han var snild og god. Hun hadde aldrig kunnet ane at *det* skulde ske mellom dem og da han kom og det hændte var det overrumplende og bedøvende. Hun orket ikke at rase mot ham, det var en gang hændt. Og hun maatte leve sit liv videre med det, hun kunde ikke komme utenfor. Han var blit noget ganske andet i hendes liv end han skulde være og egentlig var; hun hadde [113] ikke kunnet forhindre det og saa fik det være slik.

Det var bare det hun ikke kunde forstaa, – og hun saa ut i den klare dag med et sløvt blik – at ikke det forhold hun trængte til kunde bygges ogsaa paa det, at der var hændt hende noget saa fortvilet. Og allikevel hadde vel Terje Gude ret, allikevel var vel alt umulig. Hun følte sig desuten saa kraftløs idag, saa trætt at hun visste hun vilde komme til at maatte gi alt op. Hun kunde ikke en gang slæpe sig op til ham og forklare ham hvordan det var. Det vilde allikevel ikke hjelpe noget. Hun hadde ogsaa den sikkerhet at han en gang vilde faa vite hvordan hun var. Kanske vilde hun skrive til ham og fortælle at *slik* elsket hun ham.

Men nu var hun bare trætt. Det var blit aldeles lyst og der gik flere og flere folk over gaterne og tvers gjennem parken. Hun la ikke merke til det, hun var ganske vaat av sved og klærne klæbet sig fast til kroppen. Hvad skulde hun vel finde paa, hjemme paa hendes værelse stod den varme, uopreide seng og der laa nogen bøker paa bordene. [114] Alt saa varmt ut, lænestolen og det gamle, mørke chatol; hun hadde jo desuten ikke noget at gjøre der. Hun saa paa en av de gamle mænd som sprøitet vand paa et bed like ved hende, den lille vandstraale saa ogsaa lummer og lunken ut og vandet blev til smaa, støvede draaper paa græsplænen. Om bare hendes far hadde levet, den gamle og stille mand. Han døde mens han klappet hendes haand, han passet paa hende og smilte til hende helt til sin sidste dag. Han vilde tat imot hende og været som et barn mot hende ogsaa nu, og han vilde sagt: kjære, lille dig, vi har det godt vi to, du glemmer nok snart det der. Ja, tænk om bare nogen vilde klappe hende og hviske noget venlig sludder til hende.

Hun kunde ikke greie det længer, hun la hodet i hænderne og graat. Da hørte hun at én kom gaaende og stanset op like foran hende:

Aslaug!

Det var Astrid Mørcks stemme. Aslaug Seier blev rolig og taknemmelig ved at vite at veninden stod der. Astrid Mørck var det eneste menneske som visste om hvad der var [115] foregaat mellom Aslaug Seier og Terje Gude og Aslaug syntes det var deilig at vite at hun ikke behøvde at gi nogen forklaring. De kunde være sammen uten at si et ord til hverandre.

Aslaug Seier saa op og reiste sig. Taarerne randt fremdeles fra hendes øine, hun tørket dem bort, men de kom der straks paany. Veninden hadde et varmt og hjælpeløst uttryk i sine øine og Aslaug hadde lyst til at si hende noget godt, fortælle hende at hun holdt saa meget av hende, men hun lot det være. Hun tok hendes arm, trykket den til sig og de gik hurtig avsted. Saa spurte hun og moret sig litt ved at hun var saa deltagende:

Hvordan har du det hjemme nu Astrid, er han snillere mot dig.

Astrid Mørck saa paa hende og sa:

La os snakke om det siden. La os gaa hjem til dig og sitte der en stund. Jeg skulde rigtignok ha gjort en del i formiddag men jeg gider ikke. Jeg lar det heller være. Jeg vilde forresten ha gaat opom dig idag i hvert fald.

De gik videre arm i arm og sa ingenting. Aslaug Seier tænkte paa at hun helst ikke [116] vilde snakke mere om det med Terje Gude, det vilde bare virke trykkende og ondt paa dem begge. De kunde jo heller ikke utrette noget med det. Men hun hadde indtryk av at veninden hadde noget viktig at si, hun saa sammenbidt og alvorlig ut. Aslaug Seier visste om hvordan veninden tænkte over sin væv og sine evige gam, pludselig og indtrængende. Hun tittet bort paa hende og hun smilte litt over den store hat, som ikke vilde sitte ordentlig paa det svære, sorte haar og over det pudsige høitidsfulde i ansigtet. Og hun blev nysgjærrig efter at vite hvad Astrid hadde tænkt om Terje og hende selv; hun visste godt at det ikke kunde komme til at bety noget for hende, men nu hadde hun allikevel lyst til at høre det.

Det var kvalmt og varmt i gangen. Og oppe paa hendes værelse var det indelukket og næsten mørkt; bare et eneste gardin var oprullet. Men hun vilde ikke ha mere lys ind, hun la sig paa sofaen i det mørke hjørne og saa paa veninden.

Astrid Mørk gik frem og tilbake en stund og satte sig saa med hat og jakke paa i en [117] lænestol. Hun saa bent frem for sig og sa med ett høit og bestemt:

Jeg har tænkt paa det Aslaug –

Aslaug skvat paa sofaen ved at høre den sterke semme og hun følte et pludselig ubehag. Astrid Mørk forfærdedes ogsaa over sin egen stemme og fortsatte lavere og langsommere:

Jeg tror ikke paa at dere kan leve sammen mere. Han kan ikke overvinde det, han er jo fuldstændig hel og ret. Han kan ikke saares halvveis. Han saares vel ikke

av meget, men han forblør av det mindste saar.

Hun saa nu bort paa Aslaug og hendes blik var sterkt og klokt. Hun nikket av og til med hodet.

Det er jo ogsaa det at du ikke traf ham paa den rette tid i dit liv. Slik gaar det vist oftest med dem som bedst kunde lave det store og usedvanlige i fællesskap. De møtes for sent eller for tidlig. De strækker armene mot hverandre over saa alt for mange aar. Aar, som er den ene eller anden av dem fremmede og besynderlige. Hvor jeg tror han har søkt tilbake til dig, til den gang [118] da du var ganske ny og slik, som han i sin ensomme tillid trodde du var nu. Hvor han har forsøkt at overvinde og fatte aarene mellom da og nu. De aarene kommer til at skyve ham avsted.

Astrid Mørck sa de sidste sætninger lavt og Aslaug, som laa og saa paa hende, syntes der var noget ukjent tungsindig over venindens store og kantede skikkelse. Men hun oppfattet ikke klart hvad hun sa, hun forstod det ikke og hun hadde heller ikke lyst til at forstaa det, det var bare godt at høre hende snakke; hun svarte ikke noget, men laa aldeles stille og ventet.

Og Astrid Mørck fortsatte:

Jeg synes forresten heller ikke saa svært synd paa dig; det kunde ha gaat bedre og det er vondt selvfølgelig. Men det er slet ikke det værste, som kan hende en kvinne. Herregud, husk paa at det du har oplevet sammen med ham er da i hvert fald deilig og samlet og stolt.

Hun sat taus en stund igjen. Saa reiste hun sig med et rykk og gik frem paa gulvet.

Hvor jeg i virkeligheten misunder dig. Misunder [119] dig at du har grund til at være sammenbrutt og helt fortvilet. Misunder dig at noget ordentlig hendte dig. Det som bandt dere sammen var det største og det bedste; ødelæggelsen var skarp og hurtig. Tænk dig at være bundet til et menneske med den lumpneste, tyndeste traad, – som allikevel aldrig blir kuttet over fordi vi ikke har mot nok, ikke stolthet og kraft nok.

Aslaug Seier hørte fremdeles bare lyden av ordene; men hun følte sig bevæget ved at se venindens ophidselse. Det var en tilfredshet for hende at ligge ganske sløvt, ikke tenke og ikke forstaa hvad der foregik, men bare vite at Astrid Mørck var opbragt og opriktig. Hun forsøkte at se villig og forstaaende paa hende. Men

Astrid Mørck la ikke nu merke til hende; hun gik fort og komisk frem og tilbage og sa av og til et par løvrevne ord ut av sin tankerække. Saa satte hun sig pludselig paa den nærmeste stol og stirret saa intenst paa Aslaug Seier, at hun uvilkaarlig reiste sig i sofaen og blev vaaken.

Han er jo bare en dott, Aslaug, – men hvor er ikke jeg endda mere foragtelig som [120] trods alt ikke *kan* undvære ham. Hans slappe sanselighet eier ingen retning, alt er ham det samme bare han faar anledning til at pleie den og stelle med den. Og allikevel kan jeg aldrig komme utenom ham; jeg hater og synes samtidig synd paa ham, fordi han mangler samling, – og det er jo selvfølgelig ikke noget at synes synd paa, jeg skulde naturligvis bare hade det. Men jeg holder vel aldrig op med at tro, at jeg skal overvinde ham til slut. Og at min taalmodighet skal bli sterkest og seirende.

Men hvordan jeg kan tro det fatter jeg ikke. Jeg tror det bortenom enhver fornuft. Jeg tror det vel egentlig fordi det er nødvendig for mig. Livsløgnen altsaa, som man ikke kan ta fra gjennemsnitsmennesket. Tænk at han snakker om det, slik er jeg sier han, du skal forstaa det. Slik er jeg, sier han, jeg elsker det tilfældige og holdningsløse, jeg er ikke sterk, jeg kan ikke være samlet. Det sier han. Og naar han sier det direkte til mig saa maa det jo være avgjort og sikkert, at han aldrig blir anderledes. Andre mænd holder sine smaa synder hemmelige, de blyges [121] og skammer sig paa en maate. Han blyges aldrig. Og allikevel gjør det ikke saa meget at han snakker om det. Hvor det er meget værre at se det. Vet du hvad jeg oplevet igaar. Jeg gik en tur ut i byen igaar aftes fordi jeg ikke orket at være alene hjemme. Og da saa jeg ham gaa ind paa et hotel sammen med en dame. Han gik lænet tætt ind til hende og han saa stivt og smilende ind i hendes gatepikeansigt.

Astrid Mørck eiet ikke uttrykk i sit ansigt, det var bare en maske, og da Aslaug Seier saa paa hende tænkte hun, at veninden ikke eiet nogen urolighet længer; hvor hun kan greie enhver smerte!

Astrid Mørck sat en stund stiv og ubevægelig. Saa sa hun:

Men herregud, saa blir jeg altsaa ikke noget skjønt og harmonisk menneske, jeg skal gaa og lugte til dette, til denne opløsning av kjærligheten til jeg dør eller til noget nyt indtræffer. Jeg faar finde mig i det. Jeg er kanskje ikke bedre værd. Jeg har ikke fordret nok og jeg har ikke været ubøielig nok. Det eneste jeg er fortvilet over er det at vi er avhengige [122] av hverandre. Tænk at vi ikke, vi som har vore tanker og vore legemer, vi som har os selv som hele og avsluttede mennesker i verden, tænk at vi ikke kan leve alene. Tænk at vi ikke greier det! At vi skal

indsuges i et andet menneskes verden, at vi skal ha denne utaalige længsel efter et andet legeme og et andet sind. Hvor det er gyselig at ydmyge sig Aslaug!

Aslaug Seier skjøjnte nok ogsaa det, hun vilde heller ikke ydmyge sig slik, men hun tænkte allikevel, at nei, det er deilig at ydmyge sig. Ydmyge sig til støvet, ydmyge sig til ens hjerte brister.

Astrid Mørck sa da mitt inde i hendes tanker:

Men for dig er alt anderledes, det er derfor jeg misunder dig. Du har ikke et eneste hæslig minde om ham, alt er betydelig i det dere har oplevet sammen.

Ja det værste er, at vi ikke kan klare os alene; at vi er bundet til væsener som altid vil komme til at bli os fremmede, bundet med baand vi ikke forstaar. Tænk om vi kunde overmande kjærligheten. Men jeg skal bestandig ^[123] bli en ufri kvinde. Og det er da man begynder at foragte sig selv. Naar man vet at slik skulde man lave sit liv, men slik kan det aldrig bli. Det er likesom at skulle ride i væddeløb gjennem en vældig folkehøp og dingle paa hestesiden og klamre sig til manen for ikke at falde i støvet.

Aslaug Seier svarte intet. Hun sat ganske stille i sofaen og stirret paa gardinet, lyset stod sterkt og hjerteskjærende mot det.

De sat tause begge to og tiden gik. Pludselig reiste Astrid Mørck sig og sa:

Du Aslaug, la os allikevel reise os. Vi *vet* hvor fortvilet det er, men la os *indbilde* os at det er vi som er store herrer og at vi har alt i orden.

Aslaug Seier saa paa hende og forstod ikke hvad hun mente.

La os gaa ut og bruke penger, la os skaale i champagne over bordet og over det brystne i vor følelse, la os ta det lik frem som vi er belastet med i sjælen, skaale med det og si: se hvor det lever og hvor det er deilig!

Aslaug Seier blev revet med. De to kvinder gik ut, de reiste op paa landet og spiste ^[124] om aftenen kom de tilbake til byen og gik ind i den største spisesal. Mens orkestret der spilte gode kjærlighetsvalser og folk gik ut og ind sat de ved sit bord og skaalte med hverandre. De hævet glasset høiere og høiere efterhvert. Men folk ved de andre borde undret sig over at de ikke snakket, de saa ut som om de ikke turde ta ordet i sin mund. Bare en gang sa Astrid Mørck noget, hun sa:

Gud hvor det er deilig at vite at man gir pokker i alt.

Men egentlig hadde hun vel en uro i sig efter paany at se sin mand; saa ufornuftig og nedværdigendeⁿ⁷ er længslen.

Da de gik om aftenen leiet de hverandre nedover salen. De trængte til at støtte hverandre litt. Folk sa at intet allikevel kunde være hæsligere end kvinder som drikker sig berusede. Fy!ⁿ⁸

Da Aslaug Seier kom hjem la hun sig paa sengen og tænkte sig fortunlet om. Hun hadde en følelse av at hendes hjerte kunde skrike. Hun vilde se ham smile, til hvad var hun ellers skapt.

Men siden paa natten tænkte hun:

[125] Jeg kommer aldrig at faa ham tilbake. Jeg skal leve som en gammel kvinde i verden og livet skal strømme omkring mig. Men jeg skal staa som en eventyrlig stenklippe hvori et hjerte er stængt inde og gaar tilgrunde, mens floden strømmer omkring mig. Saa rolig maa jeg bli. Ja, jeg skal reise min ro og taalmodighet som en trods og haan av tomheten, alle tomme aar. Saa stoltⁿ⁹ vil jeg være. – Hun smilte: Kanske skal mit liv snegle sig avsted som en gammel, monoton og melankolsk lirekassemelodi, men selv det faar jeg finde mig i –.

VI.

[n10](#)

1.

[126] Der var et fint og kjølig lys over den fremmede by, den klaret sig ut av morgenens damp og taake; ren og uberørt overga den sig til nok en ny dag. Terje Gude ble v staaende paa det store torv utenfor jernbanestationen, han følte en klar likevægt ved at være i en stor og ukjent by, han fik lyst til at gaa omkring i den og opdage et ganske nyt liv. Den høstlige kjølighet var god for hans nerver, alle ting blev uten tyngsel og smerte, trærne løftet sine grene befriet fra byrden og varmen. Det var allikevel deilig at være ribbet ...

Her skulde han ikke møte et eneste kjent ansigt, han saa sig omkring paa alle dem som skyndet sig avsted, hvor de var ham deilig [127] ukjendte, intet ved dem angik ham og berørte ham. Det var ganske tidlig, Gude gik opover mot byens centrale gater for at finde et hotel. Han var trætt som om han skulde ha holdt paa med et anstrængende arbeide i mange døgn. Mens han gik kom han til at huske at det var her Gottfred Harm bodde, det var her han skulde træffe ham og han fattet med ett ikke hvad det var han vilde med Harm nu paany, de vilde bare komme til at trætte hverandre ut med at fortælle om deres lede og likegyldighet, det vilde kanskje være hyggelig og rart én aften, men saa. – Han bestemte sig for at vente nogen dage med at opsøke Harm og se om han i det hele tat vilde det, om han ikke heller skulde flytte til en anden by. Da han kom forbi et hotel gik han op og fik et værelse. Han rullet gardinet ned og la sig til at sove. Han vaaknet først da det var begyndt at skumre.

Han gik ut, han vilde sætte sig paa en stor kafé, spise og se paa folk. Men da han svinget ind kafedøren blev han slaat paa skulderen, han saa til siden, det var Gottfred Harm. Han blev allikevel glad da han saa [128] ham, Harm smilte med sit

syke, rædde smil, de trykket hverandres hænder og gik ind. Harm og Gude kom bare til at være sammen denne ene aften og nat. Og det som hændte dem var ganske enkelt dette.

2.

De tok en plads i et hjørne av kaféen, fik hver sin pølter og bestilte mat. De hadde til at begynne med meget vanskelig for at snakke med hverandre, Gude fortalte litt om øen, at det var begyndt at bli høstlig der allerede og i byen var der den samme menneskestrøm gjennom gaterne som ifjor høst, det var uutholdelig at gaa der.

Harm fortalte til gjengjæld at han hadde faat et stort og deilig værelse ut mot en vid, ubebygget plads. Han var meget hjemme, men var blit trætt av arbeidet, trætt av det hele. Han gjorde omtrent ikke andet end at læse skjønlitteratur og dagene gik paa en underlig kraftløs og uvirkelig maate. Det eneste han var takknemlig for var at han var kommet bort og levet i en fremmed by. Han var blit kjendt med nogen mennesker som [129] var hyggelige mot ham; han traf dem forresten bare av og til.

Gude syntes at Harm nu var endda mere flakkende og ubegripelig end før. Det var ham næsten umulig at faa tak paa hans blik, han saa sig ængstelig omkring og fæstet et øieblik rædd og forknytt sine øine paa dem som gik forbi. Da de hadde spist og drukket en del vin kom de begge i en bedre og mere fortrolig stemning, men de sa fremdeles ikke andet end almindelige overfladiske ting til hverandre. De drak dus utpaa aftenen og Harm forsikret paany Gude om sin taknemlighet. Da kaféen lukket tok de en bil hjem til Gottfred Harm.

Han hadde et stort værelse med mørke gardiner og med mørke møbler. Gude blev staaende like ved døren og se sig om, værelset var ordnet med den største sirlighet, i et hjørne stod et skrivebord hvor der laa en mængde bøker, der var et stort, tykt tæppe paa gulvet, sengen var skjult bak et skjærmbræt, like foran vinduet stod et litet bord med dype lænestoler omkring, ute paa gulvet stod en sofa. Harm tændte en lampe i et hjørne, [130] tok frem vin og de satte sig saa begge ved det lille bord.

Gude følte sig først nu omgitt og indfanget av fred og tilfredshet, det var for ham en berusende tanke at ingen visste hvor han var, at han befandt sig paa en

fremmed og tilfældig plet av verden. Harm var ganske taus og trist, han stirret bent frem for sig og drak ikke. Gude begyndte at snakke og efterhvert blev de begge ivrige.

Gude husket siden at han hadde hat en følelse av at Harm den aften snakket for livet. Harm kom til at nævne Aslaug Seier, han var noget usikker og ængstelig i sin stemme da han snakket om hende.

Jeg kan aldrig rigtig forstaa hvorfor du gik fra hende, sa han. Var det fordi du var lei hende.

Gude tænkte sig om en stund før han svarte.

Nei, sa han. Det er ogsaa saa vanskelig at si grunden paa den rigtige maate, saa du skjønner at slik *maatte* det bli. Men det var vel egentlig fordi hun var saa ganske anderledes end jeg hadde trodd og fordi denne første store desillusion i mit liv rystet mig ut av mit ^[131] spor i livet. Hun hadde staat i forhold til en anden mand.

Gude hadde ubevisst ventet at ordene skulde gjøre stort og øieblikkelig indtrykk paa Harm, men Harm nikket bare og sa ingen ting.

Gude tilføiet:

Det er jo ikke rædselsfuldt, men for mig var det noget nyt og uoverkommelig. Aa, hvor jeg hadde trodd noget ganske anderledes. Men siden er jeg jo kommet til at tænke, at ingen i grunden er skyldig, at selve begrepet at være skyldig er relativt og ubestemt. Det lærte jeg, da jeg læste nogen papirer, som den mand har skrevet som tidligere hadde eiet Aslaug Seier.

Hvilke papirer var det?

Jeg fandt dem hos ham efter at han var død. Han het Arne Bast og da jeg fik vite hans navn opsøkte jeg ham for at gjøre ham ansvarlig for det som var hendt mellem hende og mig. Men den aften blev min forurettede følelse avvæbnet, jeg forstod at de vaaben vi har nok kan ramme og saare, men de kan ikke rette paa noget, ikke ændre vore skjæbner. Og jeg har siden bestemt mig for at ^[132] jeg vil lægge vaabnerne bort, jeg utretter jo intet ved at bruke dem.

Gottfred Harm saa nu paa ham med et forskende blik:

Jeg anet ikke at du hadde tænkt og forstaat det. Da er du langt paa vei til at kunne se livet. Men jeg tror allikevel at du av instinkt har for stor avsky for *last* til

at kunne se, du er et enkelt menneske og kommer sikkert aldrig til at bli andet. Det beviser du bare ved det at du reagerer sterkt, at din natur kræver kraftige utslag. Sammensatte og uklare folk er – ikke egentlig forsagte, – men rædde for at ytre sig, fordi de ikke vet om de egentlig helt ut mener hvad de gjør.

Er du sikker paa det?

Ja, det er jeg sikker paa. Bare det at du har trodd noget bestemt om livet, ventet noget ganske bestemt, viser hvor du er enkel. Hvis du ikke var det vilde du bare latt alt komme, værnet av selve din forventningsløshet. Da vilde du heller ikke ha greiet at forlate Aslaug Seier, din medfølelse vilde ha forbudt dig det. Men du ser dig ikke om engang. Har du tænkt noget paa hvordan ^[133] hun har det nu, beskjæftiger det dig nogen gang?

Gude svarte nei straks og da han hadde tænkt sig om sa han:

Hvorfor skulde jeg ogsaa det? Jeg tror at hun falder til ro, jeg tror at hun har mange egenskaper som holder hende oppe. Hun er elsket av alle. Jeg var vel bare en begivenhet i hendes liv.

Kanske det, sa Harm. Men sandheten er den, at du er for enkel til at kunne se. Det er bare sammensatte mennesker som ser – likesom selve øiet er det mest sammensatte i vore legemer. Og det er kanskje det som til sidst vil redde dig, holde dig oppe. Jeg tror at du tar feil. Men det er noget som dere faar klare sammen. Skal du nu fortsætte med at studere?

Det vet jeg ikke. Men jeg venter mig fremdeles meget rart av livet. Kanske det er banalt, men jeg vet ikke jeg, jeg tror at livet aapner sig blad for blad; man ser paa det med glæde eller med sorg, men bestandig i forvissningen om at man skal faa se kjærnen eller kanskje nogen fine, sjeldne frø. Og naar ^[134] jeg bare er kommet litt mere til ro vil jeg begynde at omgaaes mennesker, finde ett eller andet at beskjæftige mig med. Og saa vil jeg vente. Jeg tror at min forstaaelse av hvad der er væsentlig og uvæsentlig utvikler sig langsomt og trænger god tid. Og Aslaug Seier kunde jeg kanskje godt omgaaes paany, hvis det ikke var fordi at det som hændte berøvet hende hvad jeg elsket ved hende, og jeg reagerte saa kraftig at jeg ikke kan leve sammen med hende, naar jeg skal betrachte hende som et andet menneske end jeg trodde hun var.

Gottfred Harm reiste sig og sa likesom ut fra en tankerække:

Nei, du er ikke noget ulykkelig menneske. Du har fremdeles hele din optimisme i behold, du venter endda det væsentligste. Jeg venter ikke noget mere, jeg har opdaget og faat overblik over hvad der er uroen og smerten i mit liv. Jeg vet ogsaa at jeg ikke kan forandre det. Og noget mere end denne viden og klarhet venter jeg ikke at faa. Og hvis du ikke har noget imot det vil jeg nu for en gangs skyld snakke ut om dette, hvis du ikke [135] har noget imot det altsaa. For jeg skal si dig, selv om du ikke forstaar det, at det er deilig, men usigelig trøstesløst at gi sine betroelser ut i tomheten, at mumle for sig selv om sine fortvilelser. Ja for fan, jeg vil en eneste gang snakke ut og siden kan jeg like godt la være at snakke. Jeg vil fortælle dig alt om mig slik som det er og jeg forsikrer dig, kjære Terje Gude, at naar du har hørt hvad jeg vil si til dig skal du komme til at indrømme at du slet ikke aner hvad det vil si at være alene, hvad det vil si at være med i livet paa skraa; nei, du er i virkeligheten lykkelig. Du har blandt andet usigelige kræfter i dig til at leve videre, længe og nysgjærrig. Jeg har følelsen av at selve kilden til vor lyst paa livet er trættet ut hos mig, jeg kan ikke presse noget ut av den længer. Det er ikke skuffelser som har ødelagt den, det er selve min infame stilling. Men la mig først si dig det, at den store og virkelige fortvilelse i livet er den ikke at kunne se sig selv. Og det kan ikke jeg, Jeg vet ikke hvad jeg skal gjøre, jeg vet aldrig hvad jeg kan komme til at foreta mig. Skal man skildre et menneske [136] maa man kunne avgrænse det, kunne si: det grænser mot nord, syd, øst og vest dit og dit, det har store muldrike strækninger, men i de øde fjeldtrakter mot nord kan ingen vekster trives, der er store, fisketomme vand og selv ikke fuglene kredser med sultne og graadige skrik over disse egne. Selv om et menneske er meget sammensat maa man se panden over tankeme, øinene hos den som føler, hvordan en mand blegner naar han er rædd og møter det gaadefulde. Men der er intet bestemt ved mig, jeg har heller ikke oplevet noget som er helt fyldestgjørende, som viser med ett hvem jeg er: der saa vi ham, Jeg er kanskje bare et begrep, en stor sum av mangfoldige tilstande som ikke har noget andet med hverandre at gjøre end det at de gjennemsuser mig og dikterer min optræden i hvert enkelt tilfælde. Aa, om du anet hvad det vil si at jeg ikke vet hvad jeg kan komme til at gjøre og at jeg allikevel ikke har det spor nysgjærrighet efter at se hvad det kan bli til med mig.

Men dette er bare det første, det var ikke det jeg vilde si. Jeg maa fortælle dig om en [137] aften i New York, det var en eneste stille aften mitt inde i mit urolige liv. Jeg hadde netop tjent noget og jeg vilde ha det godt en maaned. Saa leiet jeg et stort værelse i et deilig hus. Der var stor have foran og der kan du tro det var blomster. Ja, tænk nu ikke at dette er kjedelig, det er den viktigste aften i mit liv jeg fortæller dig om. Saa kjøpte jeg vin og jeg kjøpte mange bøker, jeg sat alene

hjemme og læste og saa drev jeg rundt i værelset og hadde det stolt og godt. Denne aftenen var jeg ute en tur like før aftens. Da jeg gik omkring traf jeg en ung mand, som jeg hadde arbeidet sammen med. Han var egentlig meget rik, men han arbeidet for at lære og fordi han hadde lyst til at se det liv. Han stanset mig og spurte hvordan jeg hadde det, hvor jeg skulde hen og slikt. Og saa blev vi enige om at vi skulde gaa hjem til mig og drikke litt vin. Han var ganske ung, omtrent som mig, et par og tyve aar. Vakker og stille av væsen, hans stemme var varm, men likesom forsagt, Jeg husker vi snakket om den fabriken vi hadde arbeidet i, og jeg husker hele stemningen i værelset. Vi hadde [138] to smaa lamper tændt, men saa lyste det ind i værelset fra gaten, fra lygterne og fra maanen; det var deilige, klare nætter. Om du bare kunde forstaa dette. Vi snakket sammen, han fortalte mig litt om sit liv og jeg fortalte ham at jeg var fra Norge, jeg sa ham, bare for at være interessant og fordi hans fantasi kun blev bevæget av de store, enkle kontraster, – jeg fortalte ham om en tid da jeg bodde i Nordland og sa ham med alle optænkelige overdrivelser hvor det var rart, jeg har selvfølgelig aldrig været i Nordland, Og saan. Aa, naar jeg nu tænker paa den aften synes jeg det er som om skjæbnen indhentet mig. Vi var begge to perverse. Det er det hele. Vi var bevæget over at træffe hverandre, vi var i en fjern og ubeskrivelig stemning ved at snakke om alt det som forekom os begge sælsomt og mest ugrundelig i verden, jeg husker omtrent hvert ord vi sa, jeg var vanvittig optat og klar; men jeg gider ikke fortælle det alt sammen. Men saa hændte bare den ting at vi syntes vi var de eneste mennesker i verden som kunde si hverandre noget, vi syntes at vi forstod paa den rigtige maate og [139] at det var vi som egentlig hørte sammen; aa hvor alle andre var os vanvittig likegyldige. Den følelse har man kanske bare en gang i livet, jeg har aldrig siden kunnet fortape mig slik i et fremmed menneske fordi det eiet alt det jeg hungret efter. Ja, altsaa, *slik* var vi begge.

Men jeg skal forresten fortælle dig, at naar jeg er slik, naar jeg er ganske enkelt uriktig i kjønslig henseende saa har det en merkelig grund. Du skal høre paa mig, du faar ikke en gang selv komme til orde, nu vil jeg forklare mig og snakke ut. Men jeg har bestandig været *rædd* for mænd. Da jeg var barn frygtet jeg for de andre gutterne; hvor det gik mig koldt ned over ryggen naar jeg hørte paa dem. Men ikke engang det er fortvilelsen at de var haarde; fortvilelsen var at de likesom tok mig med sig i sine grusomheter, sine første utslag av raa og geil lyst. Jeg husker mange enkelte ting fra den tid, men det er ikke nødvendig at plage dig med at fortælle om alt det. Bare det vil jeg si, at jeg ikke hadde personlighet nok at sætte op mot deres maate at være paa, jeg tænkte: slik er de, [140] slik er man. Og saa forsøkte jeg at indrette mig efter det, jeg forsøkte paa at snakke som dem og være som dem, skjønt

jeg aldrig kunde føle som dem og av den grund altid var rædd for dem. Og nu skal du høre videre, – jeg sier det ikke fordi jeg vil retfærdiggjøre mig og undskyldte mig, men fordi du skal høre det og fordi jeg har tænkt saa meget paa det, – altsaa: jeg har det slik at jeg bare fængsles av det jeg er rædd for. Jeg er aldrig optat av andet, av andre mennesker. Jeg har bestandig været avsindig skrækkslagen i tordenveir, men det er allikevel det eneste naturfænomen som interesserer mig; en solnedgang gir mig intet, den er for mild og uskyldig. Kvinderne fængslet mig ikke i hele min opvækst, jeg kjendte for eksempel min søster, hende foraget jeg, jeg syntes hun var det avskyeligste menneske i verden. I gatene hjemme løp der nogen piker, de hadde sine glæder og holdt sig sammen, jeg tror ikke jeg ofret dem en tanke, jeg var aldrig nysgjærrig efter at vite hvordan de hadde det. Men jeg kom stadig tilbake til kameraterne, blev ledd av, gik ulykkelig hjem, men kom tilbake. [141] Fluerne og lyset, Aslaug Seier var den første kvinde jeg kom til at interessere mig for, men om det skal jeg fortælle dig siden. Da jeg den aften sat i mit værelse i New York og snakket med denne manden hadde jeg for første gang i mit liv følelsen av at jeg stod paa like fot med en mand, at jeg ikke behøvet at frygte for ham; du aner ikke hvor det var en vanvittig følelse, jeg husker jeg sa: endelig! høit og saa alle de aar jeg før hadde levet. Ja, dette skulde være en slags forklaring, skjønner du, men jeg tror ikke jeg helt kan forklare hvad jeg mener; det er det at denne underkuelse har gjort at jeg bestandig har været optat av mænds sjælsliv og andre ting i livet har omtrent ikke interessert mig. Men dette er jo bare en sak for sig – desuten har jeg jo lasten i mig, jeg skal ikke forsøke at gjøre mig noget bedre end jeg er, – og jeg er lastefuld, et galt og skjævt menneske.

Men saa var det Aslaug Seier. Aa hvor jeg syntes hun var vakker, hun lærte mig noget om *kvindens* væsen, jeg forstod det ved hjælp av hende. Jeg gik av og til og snakket med hende og da syntes jeg hun hadde et saa [142] deilig væsen, at jeg graat av skam over mit eget rot naar jeg blev alene. Bare hendes stemme, hendes ro, jeg hadde lyst til at lægge mit hode i hendes fang og kalde hende mor. Og naar jeg nu ser dig og vet at du har kunnet træffe hende og gaa hende imøte som et jevnbyrdig menneske, aapen, uten nogen skam, da misunder jeg dig over alle grænser! Tænk at kunne leve paa et saa høit plan i livet, uten at være forcert, uten at ha vanskelig for det.

Harm tænkte sig om et øieblik.

Hvis du nu ikke hadde sagt det at du vilde lægge vaabnene bort og det om at være skyldig saa hadde jeg jo maattet spørge dig om du nu foraget mig. Men det

tror jeg ikke du gjør. Og desuten kan jo det være saa likegyldig nu i nat. Der er noget mere jeg vil si dig før du faar lov til at snakke.

Jeg er selvfølgelig ikke noget lykkelig menneske, det er aldrig godt at være splittet og jeg sa dig før at det simpelthen er en vanvittig lidelse ikke at kunne se sig selv. Det er ikke længe si den at jeg tok min lidelse uhyre sentimentalt, men heldigvis gjør jeg ikke [143] det mere. Jeg tror nemlig at selv jeg ikke aner hvor dypt et menneske kan lide, hvilken isørken lidelsen kan være. Lidelsens styrke beror vel paa hvor uretfærdig den er. Jeg mener: jeg har de og de tilbøieligheter i livet og jeg lider under dem. Men jeg lider i hvert fald som en direkte konsekvens av min natur. Min lidelse er i hvert fald ikke uretfærdig, jeg maa finde mig i den. Jeg kan selvfølgelig komme til det for at jeg ikke kan greie at fortsætte livet, at jeg ikke greier at bære mig selv videre frem. Sæt det! Men da er det i hvert fald en stor ting at jeg kan si til mig selv: der er ikke noget brudd mellem din natur og det som sker. Der er en rigtig sammenheng i dit liv. Med andre ord: jeg kan dø uten sentimentalitet. Saa kan man si: er det da ikke en skrikende uretfærdighet at du blev utstyret saa daarlig til livet, at du blev sendt avsted til fordærvelsen. Jo selvfølgelig. Det er uretfærdig. Naar jeg dør kan jeg si uten at lyve: du har ikke hat det godt, dit liv har været en stor fortvilet meningsløshet. Men hvis jeg skulde protestere mot livet paa den maate, som Job og si: [144] hvorfor døde jeg ikke i mors liv, hvorfor har jeg skuert morgenrødens øienlaag, saa vilde jeg dermed være løgnagtig og uægte; det er uttryk man benytter. Det rigtige er, at jeg ikke har lidt uretfærdig, at jeg ikke har levet forgjæves for mig selv, jeg omstyrtes ikke av en meningsløshet, jeg ser sammenhængen i det hele. Forresten skal jeg nu forklare aldeles tydelig hvad det er jeg egentlig mener:

Jeg sætter at jeg tilhørte en gammel og fornem familie, agtet av hele landet, omtalt alle vegne som et mønster og et forbillede paa samhold og indbyrdes kjærlighet. Om det saa skulde hænde mig at jeg hadde en bror som bare skadet mig og jeg av den grund en dag ødela ham for livet, da vilde jeg ha grund til at beklage mig over skjæbnen, fordi den hadde ført mig, som oprindelig var et godt menneske, op i noget vondt og lavt. Men om jeg hadde lyst til at skade mine medmennesker, lyst til at skade min bror og derfor tilføiet ham noget vondt saa maatte jeg finde mig i det, da var det fortjent om jeg efterpaa fik lide for min ondskap. Dette er den rene anskuelsesundervisning og du [145] skjønner kanskje ikke hvor jeg vil hen med det hele. Men det skal jeg straks si dig: Jeg har tænkt meget paa min ulykke, naar jeg har sittet alene har jeg likesom tat mig selv i øiesyn og jeg har set hvor jeg er et uværdig menneske, hvor jeg er en slave av min last, hvor jeg er fornedret og liten paa grund av den. Indtil jeg engang reiste mig i trods og sa:

Men det er da *min* last. Det er da *mig* som eier den. Og jeg er da et menneske med en plads i livet, liten eller stor, selvfølgelig liten, det er likegyldig. Og jeg har sagt: intet er uten sammenheng i naturen og naturen har meget galt, meget skjævt. Jeg hører til det gale i naturen, men jeg hører den til, jeg er med i sammenhengen. Et eller andet maa min tilværelse ha hat at bety for den store sammenheng. Derfor er ikke min lidelse forgjæves, derfor er den ikke uretfærdig. Og derfor er den ikke den største. De mennesker som bryter med naturen er dypest ulykkelig; jeg kan si at affektationen er den største ulykke blandt menneske, den største lidelse. Og saa har jeg videre tænkt, at jeg i grunden ^[146] ikke kjender lidelsen, ikke aner hvor dyp den er, hvor vanvittig den er, hvilken isørken den er. Det skulde jo være likegyldig naar man allikevel lider. Og lider gjør jeg. Aa, hvor jeg synes mit liv er fortvilet. Og, mellem os sagt, kanskje greier jeg det ikke. Men det er derfor det er godt for mig at kunne si til mig selv: min lidelse er ikke uretfærdig, den er allikevel ikke meningsløs, jeg er med i sammenhengen, ja, mit liv har en mening. Derfor elsker jeg ogsaa naturen, den er bestandig stor og evig, den har plads. Jeg tænker mig at alle motsatte mennesker i verden, alle de stik motsatte og forskjellige, en bestemt aften gaar ut og er alene i naturen med sin lidelse; alle vil da med sine forskjellige følelser falde paa knæ og føle sig optat i naturen, forenet med den, trøstet av den uten at genere hverandre, uten at vite av hverandre. Og alle vil føle det som om naturen har det egentlige at si netop til dem. Saa stor er altsaa naturen. Og slik forener den alt i sig.

Allikevel, for at fortsætte billedet: hvorfor skal jeg være den som klager og fortæller den stumme natur at jeg er et galt menneske? ^[147] Hvorfor er jeg ikke et av de andre mennesker som tyr hen til den og en enkel, har en enkel sorg?

Harm var nu paany taus et øieblik. Saa sa han lavt:

Allikevel sa han jo, at ikke en fugl falder til jorden uten min faders vilje. Hvis jeg altsaa falder død til jorden da er det forsynets vilje. Og selv om jeg frygter for alle mennesker, selv om jeg næsten ikke tør staa frem for dem, – og jeg hadde aldrig vovet at betro mig til et eneste menneske uten til dig, fordi du har kommet mig imøte og været venlig mot mig, – saa har jeg den visshet i mig, at jeg allikevel ikke er noget daarlig menneske, jeg har ikke kunnet være anderledes. Og alt dette rot sier jeg dig, – jeg føler selv at jeg snakker litt fortumlet, – fordi jeg vil forklare dig grunden til at jeg ikke er rædd for at dø og til at jeg saa vanskelig kan greie at fortsætte at leve. Det er deilig at vite det.

Harm gikk nu frem og tilbake i værelset en stund. Gude saa ikke paa ham, han hadde en tankeløs følelse av at han ikke kunde sitte længer, at han maatte gaa ut paa gaterne og [148] være for sig selv. Harm gikk pludselig bort til vinduet og aapnet det, en haard og høstlig blæst stod ind i værelset, de hutret uvilkaarlig begge to og Harm lukket. Han stillet sig op foran det lille bord og la haanden paa det som om han vilde holde tale. Saa sa han:

Du hadde bestemt dig for at lægge vaabnerne bort, sa du. Jeg er bare lykkelig over at jeg aldrig har benyttet dem, egentlig aldrig eiet dem. Jeg tror ikke at jeg nogen gang har skadet et menneske. Jeg har bare længtet. Jeg har længtet efter at ha en ven jeg kunde snakke med om alle ting. Og om jeg gjorde noget, utrettet noget i livet skulde han forstaa det og kunne hjelpe mig med det. Det skulde være et aldeles rent venskap, som skulde styrke mig til at se overlegent og være sikker. Men nu kan det ikke bli. Nu er det forsent.

Han stanset litt.

Si mig nu bare en ting oprigtig, der er bare een ting jeg vil vite av dig, Gude, efter at jeg har fortalt dig dette; foragter du mig? Synes du jeg er et usselt menneske?

Gude saa nu paa ham og blev med ett grepet av en angstfuld og fortvilet medlidenhet [149] med Harm. Nei, sa han. Hvorfor skulde jeg det? Jeg tror tvertimot at du er et stort og godt menneske og jeg synes det er saa udmerket alt det du har sagt. Men jeg trænger jo tid til at tænke paa det, jeg tænker saa sent. Vi træffes vel imorgen eller en anden dag, da kan vi snakke mere om det. Men nu maa jeg gaa. Jeg vil gjerne være litt alene.

Harm blev staaende aldeles stiv et øieblik. Pludselig graat han og stammet: Ja, gaa nu. Jeg graater ikke av smerte, snarere av glæde, av sindsbevægelse. Men det er saa deilig at ha snakket ut til et menneske og vite at jeg skal bli forstaat.

Gude reiste sig, han følte sig uvel. Han gikk bort og la haanden paa Harms skulder et øieblik. Saa gikk han uten at si noget.

Det var mørkt og koldt ute. Han hadde tænkt at spasere omkring litt, men bestemte sig allikevel for at gaa hjem straks. Borte i gaten traf han en automobil og kjørte til hotellet.

VII.

[150] Da Terje Gude kom ind paa hotelværelset blev han en lang stund staaende stille like ved døren, han tok sig til panden og lukket øinene, han blev pludselig svimmel, værelset gik rundt for ham, lyset forekom ham at være blændende sterkt. Han følte at han hurtig mistet bevisstheten, hans tanker blev spinkle og syke, han husket tilslut bare Gottfred Harms ansigt, slik som det var et eneste øieblik og han husket hvad Harm sa da: Det kan forresten være likegyldig nu i nat.

Ordene forekom ham at være en verden av uhygge og fortvilelse, han var ikke i stand til at bedømme deres mening, men han kjendte det som en skjæbnesvanger sikkerhet i sig at de hadde en stor og fortvilet betydning.

[151] Men saa kunde han ikke lenger huske noget; han gled sammen ned paa gulvet. Og han laa der besvimet en kort stund.

Han vaagnet igjen med et rykk og satte sig ret op og ned paa gulvet. Han følte sig nu klar og vaaken, han husket ord til andet hvad Harm hadde fortalt ham og han tænkte det hele nøiagtig igjennem. Han sa til sig selv: hvorfor fik jeg denne betroelse av ham, han hadde jo slet ikke behøvet at si det til mig og jeg vilde aldrig ha tænkt det om ham. Er det fordi han kan vite at jeg er taus. Men maa det ikke være en dobbelt pine at betro sig og gjøre et andet menneske delagtig i sit væsen og i sin hemmelighet?

Samtidig tænkte han, at han ikke kunde gi Harm nogen hjelp, nogen tillid til livet, mot til at fortsætte det. Aa om han bare selv kunde se livet som en helhet, se selve dets facade, klar og forstaaelig. Han saa det bare i enkeltheter, det væltet sig paa ham i evige, splittende indtrykk. Hvordan skulde han kunne hjelpe.

Han blev sittende paa gulvet en stund, saa smilte han av sig selv og reiste sig. Det var [152] koldt i værelset, men han vilde ikke lægge sig. Han vilde reise; der var intet mere at gjøre for ham her. Han vilde opsøke Harm imorgen igjen og si farvel til ham. Saa vilde han reise. Han hadde intet at reise til og intet at utrette, men han trængte til bevægelsen, til at føle at noget foregik.

Han satte sig ved bordet. Han kom til at huske fra bibelen: om du bare var varm eller kald ... Ja, det var i øieblikket hans fortvilelse at han var lunken, at livet var halvkoldt, at han ingen styrke følte og ingen træthet, at han var grepet av en stor, sløv likegyldighet. Aa, hvor han gjerne skulde ha været intenst med fra dag til dag, ha et stort arbeide, elske, rase gjennom livet og ikke slentre.

Han kom med ett til at tænke paa at han hadde tat med sig mange papirer hjemmefra, de laa alle i hans kuffert. Han gik bort og begyndte at rote i dem og fandt der en stor, gul, forseglet konvolut. Utenpaa stod det:

Til Terje.

Det var skrevet med morens fine, spinkle skrift. Gude stod med brevet i haanden, han ^[153]forstod ingen ting. Saa tok han og aapnet det. Det var et langt brev, han gik rolig bort til bordet og læste det:

Kjære Terje!

I den sidste tid har jeg visst at jeg kommer til at dø snart. Der er en slik rar følelse ved at vite det. Jeg har ikke nogen gang været ræd for døden, jeg har levet et rikt liv og hvis man har det frygter man ikke for den, tror jeg. Jeg har jo tænkt meget paa den og jeg er selvfølgelig ikke blit klar over hvad den er og hvad den betyr, men jeg er saa sikker paa at jeg faar en god død, – og det er jeg lykkelig over, for jeg vil saa nødig at du skal opleve at din mor viser sig svak eller ulykkelig i døden. Det har jeg aldrig villet være i mit liv, skjønt det ofte har været vanskelig at holde sig oppe. Jeg vet ikke hvad bestemmelsen med livet er og jeg har ikke tænkt meget over det, jeg har bare forsøkt at være samlet og hel selv til trods for alle ting. Ellers kunde jeg ikke klare det. Men jeg er lei for at dø nu, fordi jeg gjerne vilde ha snakket med dig en gang og fortalt dig litt om det jeg vet om og ikke ^[154]du; men det kan jeg ikke nu, jeg synes du er for ung og jeg er saa glad i at vite at du har det godt, at der ikke er nogen skygge over din glæde og at den ikke trues av det værste i verden, den endeløse reflektion, som man ikke kan holde i kontrol og herske over. Aa hvor jeg ønsker for dig at du skal reddes, at du skal finde den vei hvor du kan gaa hel og god og ubekymret uten at støte og staa fast. Forresten er det jo rigtig at jeg dør nu; du skal ut nu, det er vel tiden og vi maa skilles da allikevel. Og at være alene vilde jeg ikke kunne klare, at følge dig og væme dig længer vilde jeg heller ikke klare; naar vi kommer paa andre steder vil jeg gaa til grunde av angst for alt som kan hænde dig, hver dag jeg ser dig glad og ser at dine øine er aapne og bestemte vil jeg tænke: Men imorgen? Desuten skal en mand være alene naar han begynder livet selvstændig. Og naar han har vundet sig selv og har fundet sin plads er det ikke

hans mor, som skal være hos ham, men en mor for hans barn. Dette er en jevn visdom, lille Terje, – og du smiler vel kanskje ved at læse det. Forresten vil ^[155] jeg haabe at du ikke gjør det. Men jeg er altsaa tilfreds med det at jeg skal dø nu, – og den lille rædde stilhet foran døden skal vi vel ha, den er saa naturlig.

Disse vaardøgn er underlige; jeg kan ikke komme til ro, jeg faar ikke sove om natten, jeg synes heller ikke det er hyggelig at ligge vaaken i mørke, jeg forstaar ikke hvad det kommer av, men jeg liker ikke mørket – ogsaa denne blæst døgnet rundt, jeg sitter her i din fars arbeidsværelse og hører at alle bølgerne bestandig, bestandig hvæser op over stranden. Det minder mig saa om en gang før i mit liv, det er uutholdelig at tænke paa det. For der er ogsaa noget andet jeg hører nu, men jeg tør ikke skrive om det.

Jeg har nu om nätterne en slik følelse av tid, jeg skriver dette til dig og du vil læse det en gang om mange aar, jeg vil lægge det her et sted mellem nogen papirer og jeg er sikker paa at du skal finde det naar den rigtige tid er inde; slikt stoler jeg paa. Men hvordan vil du da være, ja, det er jo dumt at spørre om slikt, – det er bare usigelig rart at tænke frem gjennom saa mange aar, ^[156] du vil kanskje nervøst lete gjennom alle skuffer her og gaa med tunge skridt og stort, sort skjeg gjennom værelserne og du vil ikke vite hvad du skal gjøre, hvor du skal være, jeg synes jeg ser dine øine flakke, syke av usund længsel. Nei, aa, dette er bare snak; slik blir du aldrig, hvor vil jeg hen. – Men du kan vel ikke forstaa hvor det er vanskelig at snakke slik ut i fremtiden, jeg vet næsten ikke hvordan jeg skal skrive og hvem du er. Men jeg faar slik klarhet over alle minder, jeg husker alle ting nu. Jeg synes det er som om alt i mit liv møtes her om nätterne, fortiden og døden og din fremtid, Jeg sitter og ser likesom ut over det, det er derfor jeg har en saa stor følelse av *tid*, jeg kan se til alle kanter, nu er der intet som hindrer.

Mest av alt frygter jeg for dig, Hvis jeg har gjort galt overfor dig, saa har jeg gjort saa meget galt at intet kan rettes. Men jeg tror grænseløst paa at det er riktig at et menneske skal være samlet; jeg ser jo at du ingenting vet om livet, jeg kunde og jeg skulde vel kanskje fortælle dig noget. Men jeg kan det ikke. Jeg vil ikke se dig grublende og ^[157] sønderrevet, jeg vil ikke ødelægge noget av dig. Og hvis du greier det, hvis du bare finder de rette mermesker, – hvor du da vil faa det endda mere godt. Hvor du da vil kunne ta alt som sker og alt som aapner dine øine og avslører det usigelig rædselfulde og det hæslike sikkert, da vil det være den rigtige tid og du kan da forstaa hvad det er det gjælder. Nu vilde du bare synke ned i rot og lede og gaader. Det skal du ikke Terje. Og hvis det er galt av mig at jeg ikke vil du skal det, hvis det siden gaar dig galt fordi du er uten kundskap og lettere end nogen at

ramme, saa maa du vel ogsaa forstaa hvorfor jeg nu tænker som jeg gjør. Dette maa jeg skrive klart, dette *maa* du skjønne. – Jeg vet ikke, jeg synes at det største og merkeligste i livet er de udelte mennesker, jeg tror det er dem som har magten, de som skaper værdierne og alt som er trygt. Jeg er ikke egentlig religiøs, men jeg læser nu av og til Johannes aabenbaring og jeg tænker ofte paa det, som staar der et sted:

«Og jeg saa himlen oplatt, og se, en hvit hest og den der sat paa den, kaldes trofast [158] og sanddru og han dømmer og strider med retfærdighet.»

Jeg er ikke saa klar i mine tanker, som jeg burde være og vet heller ikke saa meget om livet, men Terje, tror ikke du ogsaa at det gjælder at være trofast, i hvert fald trofast mot sin egen sanddruhet? Hvis man er det kan man aldrig tape, aldrig virkelig bli nødt til at gi tapt ... Aa, hvor det da nu er usigelig rart om nätterne, jeg er likesom foran en uhyre stilhet hvori jeg bare kan hviske de sandeste ord jeg kjender til. Men jeg vil at du skal forstaa hvad jeg har ment med dig, – det at du skulde bli et ubrytelig menneske, trofast mot din sanddruhet, ja, selv i alle fortvilede dage og selv i et liv av pine hensynsløst sanddru. Ingen av de store, ulykkelige mennesker, som følte sig forbandet og utstødt kan i lengden tape naar de har reddet oprigtigheten og været sanddru, nei de dømmer og strider med retfærdighet. Og jeg tror du i alt som hænder dig vil være slik, det har jeg ret i Terje? Det er altsaa mit eneste forsvar, skjønner du, det eneste jeg har. Staar du nu og tænker at din stille og smilende mor, – [159] ja jeg vet du er glad i mig, – at hun i grunden var kjedelig og moraliserende, bløt og dum som de fleste kvinder. Aa nei, det gjør du nok ikke.

Det er i grunden godt at sitte her og skrive til dig nu om nätterne, jeg glemmer hvor det er koldt, glemmer blæsten og bølgerne, som larmer slik. Men alle blomsterne har frosset for mig, det har ikke hændt mig paa mange aar, ikke siden det aaret, da du blev født. Da frøs de alle sammen og jeg fik ikke nogen ordentlig have den sommer. Jeg syntes det var saa uhyggelig da, aa hvor det var øde her, en fortvilet tid. Hvis jeg bare hadde mot nok skulde jeg fortælle, jeg tror jeg blir syk av det.

Du har ofte spurt mig om din far, men jeg har forresten undret mig over at du ikke har spurt mere om ham. Jeg har stundom hat en vanvittig nysgjerrighet efter at vite hvad du tænker om ham. Og saa har jeg villet vite om du ligner ham, der er noget ved hodeformen som er hans og av og til har du det samme uttrykk om munden.

[160] For en vond dag dette har været, jeg har drømt saa meget inat og siden har jeg ikke kunnet faa fred. Hvad skal jeg finde paa at gjøre. Nu til natten tør jeg ikke gaa og lægge mig, jeg føler mig forfulgt, den gode tid er borte. Jeg skal dø snart, jeg klarer ikke dette længer. Men du maa ikke vite det.

Jeg drømte at du kom til mig og at du var aldeles lik din far; Terje, vet du hvad det betyr? Dit skjeg hang i tafser, dit haar var drivvaatt, dine øine var gale av rædsel og munden slapt forvredet, slik som hans var. Jeg var aldeles rædd dig, jeg kunde ikke hjelpe dig, jeg kunde ikke en gang ta dit hode ind til mig, tænk det, jeg turde ikke ta dit hode ind til mig og klappe dig. Saa gik du bortover gulvene og jeg hørte hans skritt, de tunge, tunge, tunge skritt. Da jeg vaagnet hørte jeg endnu skrittene, ja, et par minutter hørte jeg dem her inde fra, og jeg laa lysvaaken. Hvad skal jeg gjøre. La mig *nu* fortælle dig om ham, din far, som bare har set dig nogen dager av dit liv og som ikke kunde klare at være hos dig, han graat første gang og siden var han næsten aldrig inde i [161] vort værelse. En dag reiste han ut av landet og døde.

Han var alt en berømt mand da jeg traf ham, jeg var tyve aar og han omtrent firti, næsten like gammel som jeg er nu. Han var stor og mørk, hans blik var ubestemt og drømmende, men han var vakker og sterk, han var frygtet og beundret, – hvor jeg blev fængslet av ham. Han konverserte ikke, han snakket i store utbrudd og saa bestandig bort. Han snakket ogsaa om rare ting, ikke egentlig om sit arbeide, men om naturen, om fjeldene og om gammel literatur, sagn og krøniker. Han virket ikke saa klok, men intens og farlig og hemmelighetsfuld. Han tjente ustyrtelig og han var visst kold og hensynsløs overfor alle mennesker. Der har været folk her ute paa øen, som med skjælvende stemmer har bedt om at faa snakke med ham; men han har bare sagt, at han ikke vilde ta imot. Og da har ingen spurt op igjen, bare snud sig og gaat, Jeg husker endda en ældre mand, en fin og høi mand, – aldrig har jeg set et legeme røbe saa megen fortvilelse, som da han gik nedover veien efter at din far negtet [162] at snakke med ham. Jeg stod i vinduet og saa efter ham. Men jeg har aldrig visst hvad de menneskene egentlig vilde. Din far har aldrig sagt et fortrolig ord til mig. Jeg likte ham ikke nogen gang, men jeg tænkte stadig paa ham og der var en tid hvor jeg bare længtet efter at høre ham snakke. Og han sa en dag at han gjerne vilde gifte sig med mig. Han hadde ogsaa snakket til mine forældre, og de vilde det. Jeg tænkte, at jeg da vilde lære ham at kjende og der er ingen jeg nogen sinde har været saa nysgjerrig efter at kjende. Og

jeg trodde at jeg skulde gjøre ham rolig. Men jeg elsket ham vel ikke og heller ikke nogen anden. Nei, det er bare dig jeg har elsket, min gut.

Jeg visste ingen ting om hans fortid, ikke andet end at jeg hørte folk sa, at han hadde levet vildt. Det interesserte mig ikke. Men jeg kom aldrig til at vite noget om ham. Han var aldrig indenfor mit væsen, han var bestandig fjern for mig; – da vi blev gift flyttet vi hit til øen, som han kjøpte og han lot det indrette slik, som du nu kjender det, uten [163] noget hensyn stort og dyrt og deilig. Da jeg gik og ventet dig var han paa reiser.

Saa kom han hjem pludselig en morgen, jeg vaagnet av at jeg hørte ham gaa her inde, frem og tilbake. Jeg laa vaaken og stille i næsten to timer og han gik frem og tilbake her inde hele tiden. Saa kom han ind til mig, han stod uten videre i døren, jeg hikket uvilkaarlig øinene og hans stemme lød ganske fremmed, dyp og haard da han sa:

Hvordan har du det?

Da saa jeg op – og han var gysende at se paa. Haaret hang tafset, skjegget var saa sort og trevlet og øinene saa ingensteder hen, – slik som du var i drømmen inat. Men han maa ha merket at jeg skjald av en uforklarlig ængstelse, han gik og slog døren igjen. Saa bodde han her til du var født. Du blev født paa denne tid om vaaren og det var ogsaa da stormfulde, kolde dage, blomsterne frøs. Din far sa dage ad gangen næsten ikke et ord, han laa her i arbeidsværelset om nätterne, jeg hørte bare hans skritt, dag og nat. Den morgen da du blev født sat han stille der inde. Og først om ettermiddagen kom [164] han ind til os. Han blev staaende litt i døren, saa gik han bort og saa paa dig. Han stod længe og stirret og pludselig rystet hele hans legeme, han hulket høit og løp ut. Siden var han omtrent aldrig inde hos os. Og en ny morgen kom han til mig og sa han maatte reise til utlandet; han hadde nogen vigtige forretninger. Han satte sig paa sengekanten, tok min haand og klappet den. Saa sa han lavt:

Du skal ikke være bitter mot mig; jeg skal si dig at jeg er saa syk, saa forfærdelig syk. Men ha det godt nu til jeg kommer hjem, da skal vi faa det bedre.

Han kysset min pande og gik.

Jeg blev syk efterpaa og om nätterne laa jeg i feber og hørte meget rart. Jeg hører det samme nu om nätterne, det er vel bare vinden og sjøerne. Men jeg husker at jeg i fire nätter hørte at der var nogen som rodde og rodde hit mot øen,

det var hidsige, hurtige aaretak, hvilken fortvilelse der var i dem. Og jeg visste at baaten ingen vei kom. Men nat efter nat rodde nogen utenfor øen her. Den femte aften kom gamle Per med posten, [165] der var ogsaa et telegram, det var fra konsulatet i Wien, han var død paa et hotel der. Otte dage efter kom hans bag age tilbake, der laa noget blodig tøy og et brev som bare sa at han var saa syk, han kunde ikke mere. Men pas paa vort barn og ha det altid godt. Og tilgi mig.

Jeg tænker paa nu om nætterne hvordan jeg kunde greie mit egteskap, hvorfor jeg ikke reiste mig mot hans taushet. Jeg maa vel ha været hypnotisert av ham eller magtstjaalet, men jeg turde ikke, jeg kunde ikke greie det.

Slik var det altsaa. Jeg hører ogsaa nu, det er vel indbildning, baaten som nogen ror, men som ikke kommer frem. Og de samme hidsige aaretak. Men jeg er ikke ængstelig inat, jeg tror jeg er kommet til ro nu. Jeg vet jo at jeg skal dø og jeg kan visst ikke gjøre mere for dig. Om jeg usynlig kunde være hos dig og hjelpe dig. Nei, men vær aapen Terje, luk dig ikke inde, vær villig overfor livet. Jeg holder slik av dig, aa da du var liten gut og fløi omkring her og sovnet om eftermiddagen med hodet i mit fang, eller gik og leiet mig, – din haand var saa varm og [166] brun. Jeg er taknemlig fordi jeg hadde dig, Jeg har levet et rikt liv. Jeg har værnet mig mot alle minder med dig, Jeg har villet ha det lyst her, blomster og smil og sommer. Jeg har villet samle mig og ta dig op i mig, dig har jeg følt med hele mit væsen. Og jeg har villet at du skal begynde livet uten nogen skygger i dit sind, uberørt, hel og sterk.

Jeg kan jo ikke vite om jeg har gjort ret og hvordan det vil gaa. Men vær aapen, – ogsaa i hvert fald være sanddru. Det vet jeg forresten du blir.

Nu har jeg da skrevet dette; du bør vel vite det en gang, Jeg ønsker du kan lægge det væk naar du har læst det like rolig som jeg er nu da jeg er færdig med at skrive, – rolig fordi du har kunnet klare at værne dig, hjulpet av alt det jeg ønsker for dig.

Din Mor.

VIII.

[167] Da Terje Gude vaagnet næste morgen hadde han en uhyre hodepine og en uro som drev ham til øieblikkelig at staa op. Han visste ikke hvad han skulde foreta sig. Det var endnu meget tidlig. Men han forstod at han ikke længer kunde greie at leve uten noget bestemt at gjøre, at han maatte finde en opgave. Han følte sig nu omsvævet av den milde og bestemte stemning i morens brev. Aa, han skulde gjerne ville gaa til vinduet, aapne det og forkynde det ut over de tomme gater, at endelig forstod han livet, endelig hadde skuffelserne hærdet ham til ikke at *vente* noget mere, men til at ta dets forvildelser bittert og sterkt og uten bestemte haab. Han tænkte at naar hans mor hadde skrevet til [168] ham, skrevet ut over mange aar som var ukjendte for hende og fortalt ham at hun trodde paa de hele, udelte mennesker, og at hun derfor ikke vilde splitte ham og ødelægge ham ved at fortælle ham ting om livet som var ukjendte for hans glæde og ødelæggende for hans tryghet, saa vilde han derav utdra bare den lære, at han skulde reise sin tro paa selve det illussionsløse og ribbede i sit væsen. For han visste i denne morgen at han allikevel ikke var splittet, at han allikevel var et sundt og helt menneske, at han allikevel var sterk og kunde være en læge for dem som hadde maattet sønderflænge sin personlighet, drysse ut med motvillig men gavmild haand stykke efter stykke av stolheten, av selve glæden, av selve lysten ved livet. Ja han kunde nu i denne kolde og bitre morgen staa frem for menneskene, staa frem for sin sandruhet og si til dem og til den: Engang stod jeg paa den urokkelige tinde og saa livet som en enkel og let begripelig foreteelse. Det gjør jeg ikke nu, Hændelserne har overrumlet mig men de har ikke overmandet mig, Jeg er ikke forandret i andet end det at al min viden [169] er blit tristere og større. Men jeg er ikke inficert av den og den har ikke dræpt mig. Intet skal længer angripe mig for endelig venter jeg ikke noget. Jeg er fattig, men jeg er sterk.

Men samtidig fôr det som et sting gjennom hans hjerte: Jo allikevel venter du noget, du venter en opgave, du venter en mission i livet. Men da følte han sig pludselig ynkelig, han stampet i gulvet og sa:

Ja jeg venter en opgave, men jeg skal ogsaa finde den og jeg skal fylde den. Jeg vil redde ut av alt jeg har mistet en ekstrakt av mit væsen, det som mor skriver om

– min sandruhet, min barndoms beskyttede ro, bevidstheten om at livet kan by saa megen varme, saa stolte mennesker, saa klare tanker, slik evig godhet som jeg har eiet, som jeg har erfaret i min barndom og nu da mor har skrevet slik til mig ut fra et liv av pine og trodsig glæde.

Han husket at da han stod i Arne Bast's værelse og saa ham død, da hadde han sagt til sig selv at han skulde greie at leve livet uten store opplevelser og uten glans, ensom og ukjent. Han mente det ogsaa nu han skulde [170] nok greie det, men han *vilde* være et aktivt menneske. Han visste at han ikke kunde utrette noget overfor de fleste mennesker, han følte det som en trykkende magtesløshet nu i dette øieblik naar han tænkte paa Harm, at han ikke kunde si et eneste ord som virkelig kunde svække intensiteten i hans lidelse; der maatte han gi op. Men han vilde, han maatte allikevel fordre av sig selv at han ikke skulde gi op, han maatte kunne utrette noget som tilfredsstillt ham naar han fulgte den trang til en hel og uangripelig renhet, som han eiet, som han evig vilde eie i sit sind. Han forstod kanskje ikke lasten, Harm hadde kanskje ret i det. Og han vilde heller ikke rote sig ind i den, det vilde øieblikkelig knække ham. Men han vilde altid huske, at han hadde truffet et par mennesker i livet som hadde stemplet sig selv som lastefulde og som allikevel eiet megen glans og storhet. Han vilde ikke bli slik, han vilde være utenfor. Engang senere i livet maatte Terje Gude smile bittert ved at huske disse tanker; det var allikevel ikke noget for ham at være utenfor. Men det hører ikke til denne [171] bok. Det kommer jeg kanskje til at fortælle om senere.

Dette var en søndag morgen. Gude klædte paa sig og beskæftiget hele tiden sine tanker med Harm. Han visste ikke egentlig hvad det kom av; men han følte en uro for ham og han bestemte sig til at opsøke ham med det samme han hadde spist. Der hadde været noget bestemt og avgjort over Harm igaar. Det var likesom han ikke længer frygtet for nye dage og var knuget ved tanken paa at skulle leve det samme liv endnu i mange aar.

Gude gik langsomt nedover de lange korridorer, ned trappen til første etage. Han saa gjennem vinduerne at der var taake ute, en klam og kjølig dag. Men han brød sig ikke om det, han var til og med pludselig oprømt, han plystret halvhøit. Han gik ind i læseværelset hvor der var tomt, han gik bort til vinduet og saa ut. Der gik nogen gamle koner forbi. Der kom ogsaa et selskap av unge mænd, de var klædt i smoking, røkte og lo. Et slikt selskap av glade mennesker har jeg endnu aldrig deltat i tænkte Gude og blev et øieblik sørgmodig. Saa stirret han op [172] over hustakene paa den andre siden av gaten, taaken seg over takene, en kirkeklokke slog meget langt borte. Da følte Gude sig igjen meget tilfreds, han hadde en følelse

av at han bar paa en stor hemmelighet, en viktig beslutning. Han gik bort og satte sig ved det store læsebord og tok en avis. Han bladde den igjennem og holdt paa at slænge den, da han paa en av de sidste sider saa en overskrift som pludselig fængslet ham, det forekom ham at den stod i forbindelse med noget han hadde tænkt paa mens han klædde sig. Et øieblik efter blev han likblek, spærret øinene op og læste i forundring og angst denne ganske almindelige og banale avisnotis:

SELMORD.

I nat ved 2-tiden blev leieboerne i gate nr. ... vækket op av et skudd. Et øieblik efter hørte man et dumpt fald i tredje etage. Folk løp til. En av leieboerne i tredje etage paastod at skuddet skrev sig fra et værelse hvor en ung nordmand, en kemiker ved navn Gottfred Harm, bodde. Døren stod aapen og folk stimlet sammen i værelset. Harm laa paa gulvet med ansigtet ned, en revolver laa [173] et stykke borte fra ham. En læge som bodde i gaarden undersøkte ham og konstaterte at han var død av et skudd i hjærtet.

Ingen vet noget om aarsaken til dette selvmord. Folk hadde indtrykk av at han var en meget stille og indesluttet mand. Hans vært oplyste om at han var punktlig med betalingen av leien. Ellers kjendte ingen noget til ham eller til hans familie.

*

Da Gude hadde læst dette tænkte han at det maatte han jo allikevel ha kunnet forstaa paa forhaand. Og at han egentlig hadde visst det. Men han begrep trods alt ikke at det var hændt, han begrep ikke at man kunde gjøre det, livet kunde vel allikevel aldrig bli slik at han vilde gjøre *det*. Tänk at være utslettet, at være borte, for alvor stængt ute fra enhver ting i verden, fra at gaa paa gaterne, fra at tænke nyt og overrumples av nye fornemmelser efterhvert som tiden gaar. At forsvinde fra det man allikevel vet om, som man eier i sit blod og i sine nerver, som man gaar alene med i sit vemod, – opgi det og gripe efter det fullstændig ukjendte, som man i hvert [174] fald aldrig skulde møte rustet med disse sanser, disse nerver, disse længsler.

Gude reiste sig, tok sin hat og gik ut. Han gik nu rundt i byen i et par timer og blev efterhvert paany nedtrykt og mismodig. Han hadde følt sig likevægtig og bestemt om morgenen; nu visste han igjen ikke hvad han skulde gjøre. Da han kom

forbi en stor kirke og saa at folk gik ind dit drev han med og satte sig omtrent helt nede ved døren i det svære lokale.

IX.

[175] Der var mange mennesker i kirken, opover raderne stod folk tæt sammenstuet. Bare paa de nederste bænker var der endda plads. Gude følte sig et øieblik uvel og holdt paa at gaa. Men i det samme begyndte orgelet at bruse og straks efter sang et stort kvindekor en salme. Saa ble v han allikevel sittende.

Han saa paa menneskene rundt sig. Like ved ham sat en høi og hvithaaret mand med et hovmodig ansigt, bortenfor en gammel krøbling med et utslukt og haabløst blik. Et stykke borte stod en ung kvinde, en proletar, med et kantet, tæret ansigt og glødende øine. Aa, der var mange ansigter, som tydelig fortalte at slik og slik hadde livet været.

Da der blev sunget en salme reiste alle [176] mennesker sig. Og mens Gude stod og saa bortover den store menneskemængde blev han grepet av en høitideiig bevægelse. Han husket paany alt fra sit eget liv og tænkte at hver eneste som han tilfældig var kommet sammen med her i kirken kunde ha gjennomvandret verdener av smerte som var ham ganske fremmed. Og allikevel samlet de sig og nærret sig av varmen ved en drøm i sine hjerter, et haab over enhver smerte, en tro over alle skuffelser. I det øieblik forekom det ham at alle mennesker var rene, at der ingen synd og ingen skyld gaves. Der fandtes bare en stor hjælpeløshet, en fortvilet avmagt overfor et liv som mægtig og ubøielig rev alle med. Og der fandtes et blodig haab om at en lov var gjældende, at en stor og klar kraft ledet de svake. Gude tænkte igjen paa Harm og bad en bøn for ham. Hvor han elsket alle dem der stod sammen med ham nu, han var bundet til dem med den samme uslukkelige længsel i blodet. Slik maatte det bestandig bli ...

Han var blit hærdet i sin beslutning, han vilde finde en opgave og fylde den, han vilde [177] ut av sin ensomhet. Hvilken opgave han fandt og hvordan han fylgte den skal jeg fortælle om i en ny og stor roman om ham, om mange ting som hændte ham som han da ikke anet. Og til den roman er dette egentlig en indledning.

Gude gik nedover mot kirkedøren. Der stanset han og saa igjen opover menneskemassen. Han tænkte paa at Harm hadde snakket om sit rot og sin grumsethet. Og han sa til sig selv, at skal man lave megen berusende vin blir der

meget bundfald. Og at *han* vilde leve og fortsætte, intet skulde hindre ham i det. Det farlige og ødelæggende, tænkte han, er måske at faa det man kræver hurtig, slag i slag. Det gir vel beruselse til alle øieblikke, men det gir ingen tid til nogen stilhet i ens sind, ingen tid til tanken og forstaaelsen, ingen fred. Og pludselig kræver alt det man fik en del av ens styrke og man maa arbeide for goder man engang mottok, men som ikke længer er nogen goder. Han var lykkelig over at det ikke var gaat slik med ham selv. Han syntes at han nu var moden. Han kunde ikke si hvad det ord [178] indeholdt. Men han visste at han nu var rustet, at han ikke paany skulde snuble over sin egen forundring og forbauselse ved livet. Det gjaldt kanske simpelthen at være skuffet til bunds, enten at være født i fortvilede omstændigheter og være rensset for illusionerne eller at vandre ovenfra, fra tilliden, ned til sin egen fattige, men hærdede person og vinde troen paa den.

Saa gik han ut i den graa og triste søndagsformiddag.

Noter

[n1](#). jeg.] *rettet fra: jeg (trykkfeil)*

[n2](#). at være] *rettet fra: ikke at være (jf. trykkfeilliste i 1. utgaven)*

[n3](#). ikke.] *rettet fra: ikke (trykkfeil)*

[n4](#). III.] *rettet fra: II. (trykkfeil)*

[n5](#). 4.] *rettet fra: 3. (trykkfeil)*

[n6](#). IV.] *rettet fra: III. (trykkfeil)*

[n7](#). nedværdigende] *rettet fra: vedværdigende (jf. trykkfeilliste i 1. utgaven)*

[n8](#). Fy] *rettet fra: Tvi (jf. trykkfeilliste i 1. utgaven)*

[n9](#). stolt] *rettet fra: stort (jf. trykkfeilliste i 1. utgaven)*

[n10](#). VI.] *rettet fra: IV. (trykkfeil)*

Ronald Fangens *De svake* er lastet ned gratis fra bokselskap.no